

УДК 94(495.02)''1453''

091''1453''

<https://doi.org/10.18485/godisnjak.2017.12.12>

Ксенија В. Миловановић*
Прва београдска гимназија

Оригинални научни рад

Примљен: 6. 10. 2017.

Прихваћен: 23. 10. 2017.

ПОВЕСТ О ПАДУ ЦАРИГРАДА 1453. ГОДИНЕ ПРЕМА СРПСКОМ ПРЕПИСУ XVII ВЕКА

Спис који тематизује освајање Цариграда изворно припада руској књижевности с краја XV или почетка XVI века. Дело је писца Нестора Искандера под називом *Повест о турском заузимању Цариграда*. У Патријаршијској библиотеци у Београду чува се препис овог списка из последње четвртине седамнаестог века, који је написан на српскословенском језику, полууставним типом ћирилице. У раду су испитане фонетске, морфолошке, лексичке и палеографске особености овог преписа. Циљ није био да се описане појаве представе у синхроној равни, већ је доминантна дијахронијска перспектива. Репрезентативни примери доведени су у везу са прасловенским и старословенским облицима. Посебна пажња посвећена је вокализацији полугласника, која није доследно извршена, као и неправилној дистрибуцији слова јат. У прилогу је дат приређен текст *Повести о паду Цариграда 1453. године* који припада рукопису Патријаршијске библиотеке број 343.

Кључне речи: Спис о паду Цариграда, Нестор Искандер, историја језика, палеографија, вокализација полугласника.

Повест о заузимању Цариграда је руски састав настао у касном XV или раном XVI веку, а тематизује пад византијске престонице под турску власт. Изворни текст, који није сачуван, очигледно је садржао дело о осни-

---

* milovanovicksenija@gmail.com

вању Цариграда 295. године и посебну повест о заузимању Цариграда 1453. године. Ова два композициона дела нису подједнако изазовна за проучавање. Први део, састављен од већ постојећих легенди, осредњег је литерарног значаја. Други, напротив, представља изворно дело и има богатију уметничку и историјску вредност. Велики број догађаја описан је истоветно као у студијама о животу Мехмеда Другог, које је писао византијски историчар Критобулас, а које нису објављиване до 1870. године (Милер 1870). Поред повести о заузимању и оснивању града, многи руски преписи садрже уметнуте епизоде, као што су легенда о имену Византије, списак оријенталних императора или пророчанство Данила Монаха (о руским преписима више у: Унбегаум 1929). Ове епизоде, по свему судећи, нису припадале изворном аутографу, већ су додаване у каснијим преписима. У редакцији архимандрита Леонида композиција је обogaћена и поговором у коме је записано име аутора (Леонид 1886). Међутим, припадност поговора изворном тексту може се довести у питање. Када се упореде различити руски преписи, уочава се да је писар веома често маштовити коаутор, а не пуки преписивач, па је стога тешко реконструисати изворни текст. Архимандрит Леонид, у предговору свог издања, дао је списак до тада познатих верзија преписа у руској традицији. Верзија коју је објавио по његовом мишљењу је најстарија, најцеловитија и најисправнија од свих дотадашњих. Само у овој редакцији даје се одговор у погледу ауторства: *писатель же симъ азъ многогрешный и бѣзаконный Несторъ Искндѣръ*.

О могућем писцу Нестор-Искандеру из поговора сазнајемо неколико података: да је био руског порекла, али у младости присиљен да прихвати ислам, а затим и да се бори у муслиманским редовима испод зидина Цариграда. Током борби скривао се, желећи да избегне борбу са хришћанима. Међутим, за време опсаде бележио је све што се дешавало у турској војсци, а након заузимања града допуњавао белешке разговарајући са становницима Цариграда. Овај разговор свакако је интересантан, али поставља се питање његове аутентичности. Он се појављује само у једном препису, који управо обилује изузетним инвенцијама преписивача. Проучавајући описе битке, Унбегаум долази на помисао да је аутор током опсаде био унутар зидина града, а не међу турском војском (Унбегаум 1929). Поткрепљење за то налази у запажању да се догађаји унутар града детаљно и тачно описују, док се уочава одређено незнање када се говори о турским активностима ван зидина. Тако, на пример, кључна улога у турској војсци додељује се адмиралу Баитаоглу, кога је након неуспеха у поморској бици 20. априла заменио Хамза бег. Унбегаум претпоставља да је писац био

међу браниоцима града и зато што је писање о данима који долазе након продора турске војске пуно неправилности: султан тријумфално улази у град једанаестог дана после освајања, становници града настављају битку унутар зидина и после 29. маја итд. Стога Унбегаум изводи хипотезу о писцу-браниоцу, који након упада победничке војске успева да се спасе и побегне једним од ђеновљанских бродова који је на дан великог освајања града умакао из Златног рога. Ова хипотеза, по Унбегаумовом мишљењу, разрешава још једну енигму. Наиме, у свим руским преписима појављују се необични облици властитих именица *Ђенова* и *Јустинијан: Зустунеја* и *Зиноввија/Зеновија*. Грчки и латински извори наводе ове именице у облику: *Justinianos* и *Genia*. Једини документ у коме су ова имена написана са иницијалним *З* као и у руским рукописима, јесте *Дневник Николе Барбара* (Барбаро 1856), у коме се налазе облици *Zuan*, *Zutignan* и *Zenovexe*. Николо је писао венецијанским дијалектом у коме је присутна промена *z* у *z* испред препалаталних вокала, што одликује дијалекте северне Италије. Руски облици указују на то да је аутор текста био у контакту са Италијанима, што Унбегаума наводи на претпоставку да је аутор након путовања ђеновљанским бродом један период остао у Ђенови. А. Кримски, међутим, сматра поговор аутентичним, и подразумева, не објашњавајући зашто, да је аутор рукописа нашао уточиште у Италији и након тога се вратио у Русију (Кримски 1924).

У досадашњим научним радовима доводило се у питање и порекло изворног текста. Док је општеприхваћено мишљење да повест о заузимању Цариграда припада руској традицији, поједини проучаваоци сматрају да руски текст представља превод грчког оригинала (Унбегаум 1929). Као главни аргумент наводи се велики број хеленизама у тексту. Са друге стране, облици *Зустунеј* и *Зиноввија* изгледају као доказ против постојања грчког оригинала, јер тешко да би грчки писац у овом облику цитирао два имена која су му морала бити позната. Николаје Јорга, проучавајући румунску верзију рукописа о паду Цариграда, даје аргументе против словенског порекла текста, заступајући тезу о грчком оригиналу (Јорга 1927). Унбегаум сматра да би било илузорно указивати на грчко порекло без јачих аргумената. Такође, он у руским преписима не проналази ни балканизме, на основу којих Мијатовић претпоставља да би аутор изворног текста могао бити српског или бугарског порекла (Мијатовић 1892). Унбергаум се осврће и на српске преписе овог текста, истичући да је нетачна хипотеза Александра Николајевича Пипина о већој старини српских преписа у односу на руске варијанте (Пипин 1858). М. Н. Сперански сматра да сви српски преписи представљају превод руског текста, али не прецизира која је руска варијанта прототип српским текстовима (Сперански 1898).

Две целине *Повести о заузимању Цариграда* у српској традицији појављују се као самостални текстови. У домаћој литератури већ су прочувани списи о оснивању и паду Цариграда који припадају *Цароставнику манастира Студенице* (Јовановић 1994). Предмет овог рада биће повест о заузимању Цариграда која се налази у рукописној збирци Патријаршијске библиотеке у Београду из треће четвртине XVII века. Легенда о оснивању Цариграда не претходи повести о паду византијске престонице нити као фрагмент, нити као засебан спис. Композиција студеничког и патријаршијског преписа готово је истоветна. У оба преписа инкорпорирана је молитва патријарха и свештеног сабора, описано је Константиново безуспешно слање посланика за мир, кроз многе епизоде представљена је беспштедна борба две војске, и упечатљиво је приказана смрт кнеза Јустинијана, војводе Рагавеја и источног беглер-бега. Немилосрдна борба дочарана је живописним визуелним сликама (густи дим покрива град, крв тече као река, а Турци ходају по мртвим телима као по степеницама), као и аудитивним ефектима (одзвања грмљавина топова и пушака, звекет оружја, вапаји рањених). Аутентичне сцене ратовања указују на писца-учесника, због чега је ово дело довођено у везу са *Јаничаровим успоменама* Константина Михајловића (Јовановић 1994). У оба преписа о паду Цариграда појављује се мотив страдања због почињених греха, а пропаст града антиципацијски је приказана на небу, двоструким знамењем.

Спис је написан уставним типом писма, са елементима брзописа. Приликом палеографских истраживања приметна је извесна неустаљеност словних облика, која резултира великим бројем морфолошких дублета. Слова су исписивана у четворoliniјском систему, при чему су одређени словни облици готово увек интерлинеарни, док други прелазе у доњи односно у горњи међупростор. Поред уставног, интерлинеарног облика, слово а у рукопису има и брзописни облик, који одликује стабло продужено у доњи међупростор, у виду извијене усправне линије. Брзописна варијанта слова б одликује се лучном линијом која се спушта до доње линије реда. Брзописно в писано је двојако: једним потезом, при чему се добијала обла форма, и са четири потеза, при чему се добијала квадратна форма слова, што је у рукопису заступљеније. Брзописна варијанта слова г одликује се продуженим стаблом које прелази у доњи међупростор, док је варијанта слова д знатно упрошћенија у односу на уставну варијанту и има троугласти облик. Поред уобичајеног облика слова е, у рукопису се релативно често јавља и тзв. широко е, оба у искључиво облој форми. Као морфолошки дублет слова е, уочљив је и грчки, једнопотезни облик. Слово ж је симетрично у вертикалном пресеку, али је горњи део несра-

змерно мањи од доњег. Поред овог, основног облика, јавља се и двопотезна варијанта, чије су укрштене линије са десне стране спојене. Слово и јавља се у два облика, као усправна линија изнад које се могу налазити једна или две надредне тачке, и као тропотезна варијанта, која се састоји од две паралелне усправне линије и једном попречном. За слово к карактеристично је да је десни део, који може бити угласт или заобљен, одвојен од стабла, док слово џ има брзописну, једнопотезну варијанту, углавном када је натписано. Слово н у овом рукопису писано је истоветно као тропотезно и, па је за њихово разликовање неопходно уважити семантички аспект речи, с обзиром да палеографских дистинкција нема. Слово т углавном је троноги и интерлинеарно. Међутим, јавља се, најчешће при крају речи, позициона варијанта овог слова – високо једноноги Т, преузето из грчког минускулног писма. У рукопису се слово ү пише искључиво као лигатура љ, са два изузетка (оударнишѣ 47б, ѿномоу 49б), у којима се појављује диграф оу. Гласовна група шѣ пише се искључиво у лигатури џ, као што је уобичајено, док се приликом бележења гласовне групе жс, слово д веома често натписује над словом ж. Приликом бележења полугласника углавном се користи танко јер. У ређим случајевима, приметна је и употреба дебелог јера. Слово ђерв у рукопису није ниједном забележено, иако је његова употреба у српској ћирилици посведочена још у XII веку. Стога се друга слова и словне групе употребљавају како би означили глас ђ (гражданѣ 54б, такожде 54б, дакономѣ 45а, аггелѣ 51а) или ђ (ноши 56б, кѣрамиди 59б).

У рукопису је делимично нарушено средњовековно начело спојеног писања речи (*scriptura continua*). При парцелацији реченице, писар се водио прозодијским карактеристикама, па су реченице подељене на акценатске целине. Стога су енклитике и проклитике увек написане састављено са акцентованом речју (нѣратимѣ 40а, скидесе 42а, нпожѣгоше 43а, вааморию 43а, инѣслабланте 44б, наплнишесе 46б, канамѣ 49а). Са друге стране, сложенице се у највећем броју примера пишу одвојено (кало ѿаниѣ 39б, стено битниди 40а, благо ѣтробию 41а, все држиѣла 41б, тамо числих 41б, стено битниѣ 42б, 43а, 43б, вго цѣри 42б, цри града 43а, 61а, все цѣдрѣи 44б, много числи 48а, члѣко любѣѣ 52а, много ѿбразѣне 59а, много кратѣнѣ 59а, много цѣнни 61б, всѣ силни 62б), некада и са тачком између две речи од којих су настале (тамо · числине 42а, длго · трѣлѣниѣ 52а, свѣро · ѿбразниѣ 57а), а само у неколиким примерима састављено (стенобитниѣ 40а, благоѣрни 42б, благоѣрниѣ 57б, благочастивниѣ 62а, благочастивне 62а). Чест је случај и да се један део сложенице пише састављено са клитиком, док други део сложенице стоји одвојено (састено битниди 41б, идного идлостивѣ 52а, ичлѣко любиваѣ). Цео текст је написан малим словима, као што је уобичајено за средњовековну традицију. Велико слово

налази се једино на почетку неке веће смисаоне целине, када је углавном у облику украшеног иницијала. На семантички релевантна места у спису указивано је употребом црвеног мастила – киноара. Тако је на листу 54а црвеним мастилом указано на знамење које има антиципацијску функцију. Од знакова интерпункције писар употребљава углавном тачку на средини реда, али њена функција није да одвоји реченице или смисаоне целине. Веома често она се налази унутар синтагме, између напоредних реченичних чланова, па и између саставних делова сложенице. Стога се уочава да не постоји одређени систем кога се писар држао приликом писања тачке на средини реда. Поред ње, у тексту се налазе и следећи знаци: :- :-~ :-~, искључиво да означе крај неке веће смисаоне целине. Од надредних знакова у спису су уочљиви акценти, спирити, титла и пајерак. Акценти и спирити писани су на почетку речи или изнад самогласничких слова, веома недоследно. Титла је имала двојаку функцију, да укаже да је реч скраћена и да означи бројну вредност одређеног слова. У складу са средњовековном писарском традицијом, речи су веома често скраћиване како би се уштедео простор. Најчешћи начин скраћивања у овом спису је посредством контракције: н(и)ниа 39б, г(а)лго)млати 39б, г(о)спод)и 40б, в(о)горди)ци 41а. Бројна вредност доследно је означавања титлом и тачкама са обе стране слова. Наилазимо и на пример у коме се поред титле, бројна вредност означава и знацима једнакости: =и= 42б. Навика писара да бројну вредност означава титлом резултирала је и неколиким примерима у којима је титла грешком написана изнад речи које означавају бројеве: дѣбю 43б, дѣе 43б. Такође, титла је грешком писана и изнад пуног облика оних речи које су у писарској традицији најчешће скраћиване: бѣжню 42а, бѣгодарѣниа 42б, бѣжниа 44а, бѣгодарише 44а, мѣтѣре 44б, бѣгодарѣ 46а, ѣниа 58б. Насупрот томе, забележени су и случајеви изостављања титле изнад скраћене речи, што је евидентно у примеру црѣвниѣ 40а.

Писарски манир овог списка свакако одликује велики број недоследности и неправилности, а употреба пајерка вероватно најбоље указује на оглушивање о дијахронијску перспективу језика. Он се, наиме, готово редовно пише на оним местима у речи где никада није стајао полугласник, а веома често и поред полугласника или пуног вокала. О неправилној дистрибуцији пајерка више ће бити речи у наставку, када се буде говорило о судбини полугласника у овом спису. Такође, необична је појава да се пише лигатура ѿ на оним местима у речи где би требало написати обично о или омегу: ѿстави 41а, ѿслаби 41а, ѿрѣжиа 42а, ѿхрабрише 44б, ѿн 45б, ѿни 45б, ѿбрѣцин 46а, ѿмѣрь бѣг 48а, ѿбоѣ 48а, ѿрѣжники 54б, ѿбо странѣ 55б. На фреквентност те грешке најбоље ће указати податак да је лигатура ѿ у спису погрешно употребљена чак сто седамдесет и два пута.

Основни приступ правопису јесте непоштовање било каквог утврђеног система. Гласовна група *је*, на пример, обележавана је у спису на четири начина: лигатуром *є* (*єсть* 60б), словом *јат* (*злѡдѣяниѣ* 41а, *твоѣмъ* 41а, *божиѣн* 41б, *хвѣѣниѣ*[ѣ] 42б, *многиѣ* 42б, *ѣдино* 50б), словом *є* (*атанасѣмъ* 40б, *єстѣство* 40б, *великиє* 40б, *твоє* 41а, *дає* 42а, *єзикомиѣ* 42б) и широким *є* (*маліє* 40б, *многіє* 40б, *блїстаниє* 40б, *єси* 41а, *сззданиє* 41а, *людиє* 47а). Широко *є* се у средњовековној традицији писало само на почетку речи или слога, када је имало гласовну вредност *је*. Према томе је и имало ужу употребу него лигатура *є*, која је могла стајати и после сугласничких слова (*л*, *н*, *к*, *г*). Међутим, у *Спису о паду Цариграда 1453. године*, широко *є* се редовно употребљава иза сугласничких слова, када нема гласовну вредност *је*: *привѣде* 40а, *же* 43б, *нѣ ѡтѣмѣи се* 52а. Глас *ј* бележен је словом и (*воина* 56б) или словом *і* (*ієр(ѡ)с(а)л(и)миѣ* 62б). Гласовна група *ја* означавања је двојако: лигатуром *иа* (*покаианиє* 41а) и словом *а* (*повѣлкниа* 41а, *патриархъ* 41а, *крѣчаниа* 42а, *ѡрѡжиа* 42а, *трупиа* 42б, *слишаниа* 42б). Слово *а* писано је и иза *л*, означавајући гласовну групу *ља*: *нѣ ѡслаблѣи* 43б, *нѣ ѡслаблѣитє* 44б. Гласовна група *ју* обележавана је искључиво прејотованим вокалом *ю* (*многю* 57б, *трою* 61а). Гласовна група *еје* обележавана је словима *єє* (*внѣшеє* 40а, *пркєє*, 43а, *хѡждшеє* 43а), а ни у једном случају словном групом са прејотованим вокалом *єє*. Гласовна група *аја* означавања је двојако, словном групом *аа* (*сабраа* 48а, *ѡкаиани* 60б) или словном групом са прејотованим вокалом *аа* (*ѡтѣкаиани* 40б, *чаахъ* 52б). Често постоје различита правописна решења и за реченичне чланове који су у напоредном односу и стоје у непосредној близини, као у примеру: и на *злѡдѣяниѣ* и *бѣзаконіє ѡбратихом се* 41а, где се гласовна група *је* у наставку за облик именице бележи словом *є* и словом *ѣ*. Иста појава уочљива је и у примеру: *слишавше риданиє* и *смѣтениє* 53б, где је гласовна група *је* обележена словом *є* и широким *є*.

Прејотовани вокали писани су и иза гласова који су некада били меки или су могли бити меки (*дрѣвеною* 44а, *изрѣци* 44б, *вєжєци* 49а, *приставивше* 50а, *вѣлнѣци* 51а, *чюдо* 51а, *чюдєсѣмиѣ* 52б, *чюдєси* 59а, *сѣкривше* 60б, *чюдотворци* 61б, *зѣмлю* 60а, *зѣмле* 61а (2х)), па су процесом депалатализације очврсли. Уочљива је и погрешна употреба прејотованих вокала у примерима: *повѣлк* (3. лице једине аориста) 42б (3х), 46а, 43а, 50а (2х), *прѣклїанающе* 44б, *хклїанахъ се* 49б, *понєсошѣ* 53б, *западѣниаго* 55а, *благѡвѣрниа* 59а, *клєтвою* 59б, *плѣкнєниа* 59б, 60а, 62б, *повѣлк* 60а, *манѡилѣва* 61б. Интересантан је и облик *плѣкнєниємъ* 60а, у коме је написано *лк* уместо *лє*, а *не* уместо *нє*.

Ни при бележењу вокалног *р* и *л* не уочава се доследност. У неким примерима иза њих је писано танко јер: *длѣгъ* 45б, *хмлѣтѣв(ѣ)* 45б, *мрѣтвнхъ* 46б, *грѣци* 47б, *мрѣскици* 51б, *грѣтасѣкмиѣ* 55б, *дрѣзѡстѣиѣ* 56б, *сѣдмохлѣмни* 58б,

грњскоє 62а, вљгарскоє 62а. У одређеном броју примера уместо јера написан је пајерак: мр'твих[ь] 42б, кр'вь 45а, мр'тви 48а, гр'ки 48а, кр'ви 61б. Уочљиво је и доста примера који садрже и јер и пајерак: сл'зи 46а, напл'нихъ 46а, гр'ки 48а, напл'ни се 48а, дл'гъ 50б, пл'къ 54а. Затим, велики број примера је забележен без јера и пајерка: сл'цѣ 40б, мр'твиє 42а, пни 42б, испл'ниє 43б, сл'зами 44б, напл'нишѣ се 45а, 46б, напл'нити 46а, гр'ки 48а, ср'бскоє 62а, сл'замъ 62а. Када се уз вокално *p* и *l* не пише јер или пајерак, понекад се изнад речи натписује титла: мр'тви 42б, сл'нцѣмъ 61а, сл'нцѣ 61б.

Приликом палеографских истраживања уочава се да су спис писала два писара. Први писар написао је највећи део текста, док је други исписао тек делове листова 54а, 54б и 60б. Други писар препознатљив је по троугластим облицима слова *o* и *l*, док главни писар употребљава искључиво обле варијанте тих слова. За разлику од главног писара, који слова *и* и *н* пише истоветно, други писар има различита графичка решења за ова два слова. Такође, он лигатуру *щ* пише извијајући стабло у доњи међупростор, а не усправним потезом као главни писар. Уочава се да други писар бележи јер уз вокално *p* и *l* односно натписује титлу уколико их изостави. Та доследност може бити условно схваћена с обзиром на мали број забележених примера (сл'зи 54а, чр'нъ 54а, дл'гъ 54а, цр(ь)ккє 60б (2х), пр'ваго 60б). Приметна је и већа фреквенција дебелог јера него код главног писара (сл'зи 54а, в'тѣзе 54а, с'бравъ 54б, вѣ 60б). Значајно је напоменути да се неке устаљене грешке појављују код оба писара, што би могло указивати и на постојање тих грешака у предлошку. И други писар употребљава лигатуру *ѿ* уместо обичног слова *o* или омеге. Такође, оба писара бележе јат где му није по етимологији место у речи. Јат се веома често пише уместо прасловенског *e* или уместо *e* које је настало деназализацијом прасловенског вокала *ъ*. Јат се бележи и у речима позајмљеним из страних језика, али се са друге стране у прасловенским речима које су имале вокал јат, веома често бележи вокал *e*. Недоследност у поштовању правила или њихово непознавање, па самим тим и немогућност примене на фонетски, морфолошки и синтаксички систем језика, одликују свакако оба писара.

Поред вокала савременог српског језика, у *Спису о паду Цариграда* забележени су и вокали: *ѣ*, *ь*, *ѡ*, *ы*, као и вокално *л*. У њиховој употреби углавном има доста недоследности. Најдоследније је бележено вокално *л*, које није ни у једном примеру у тексту замењено вокалом *у*: пни 42б, испл'ниє 43б, сл'зами 44б, напл'нишѣ се 45а, 46б, дл'гъ 45б, ѡмљав(ь) 45б, напл'нихъ 46а, пл'къ 54а, с'дмохльни 58б, сл(ь)нцѣ 61б, 62а, сл'зам[ь] 62а, вљгарскоє 62а. Оваква употреба нарочито зачуђује због чињенице да је

вокално *л* између XIII и XV века нестало са највећег дела српске језичке територије. Доследна и правилна дистрибуција вокалног *л* може писара довести у везу са призренско-тимочким дијалектом, у коме се оно и до данас сачувало. Вокал јери забележен је само у неколиким примерима: многиць 43б, вл'ъм'џемьн 45б, нош'н 48а, гр'кыї 56а, свет'є 58б, свет'їн 61б, свет'їє 61б. Много је више примера небележења овог вокала тамо где му је по етимологији место: син'џ 39б ум. сын'џ, ѝзикоць 42б ум. ѝзыкоць, погнѣ'ль 49б ум. погыѣ'ль, рыданнє 53б ум. рыданнє, тис'џиє 58б ум. тис'џиє. Ова појава није изненађујућа, с обзиром на то да се вокал јери изједначио са вокалом још у X и XI веку.

Проучавање дистрибуције слова јат у овом спису резултирало је одређеним запажањима која би ваљало напоменути. У великом броју примера јат је написан тамо где му је по етимологији место: пов'ѣст'ь 39б, лѣто 39б, вѣ'рџ 40а, пов'ѣлє 40а, 40б, прѣдивниць 40а, грѣх'ь 41а, 44а, раздѣлити 40б, стѣни 40б, 44а, стѣн'амь 40б, сагрѣшихомь 40б, прѣблагословени 41а, дрѣв'лє 40б, дѣла 41а, прѣнепорочнѣ 41а, стрѣли 41б, лѣствици 41б, крѣпко 42а, с'ѣло 42а, прѣџасна 42а, прѣчистнє 42б, видѣв'ь 43а, мѣста 43б, 47б, прѣдрѣкох[ь] 43б, колѣна 43б, стѣн'а 44а, крѣпко 44б, крѣпите се 44б, џмрѣмо 44б, рѣка 45а, зрѣши 45а, 48а, мѣсто 47б, свѣрнє 48а, врѣмє 48б. У одређеним речима приметна је екавска замена јата: свѣзди 40б, мѣсте 44а, мѣстџ 44а, стена 44а, мѣсто 44а, 47б. Изненађујуће је што истовремено неке речи имају ијекавску замену јата, што потенцијално може указивати на то да писар потиче са неког граничног подручја: гнѣв'ь 59а, 62а, гнѣва 44а, 47а, лѣствици 55а. У великом броју примера јат се бележи уместо *е*: вѣ'льм'џи 40а, дѣкѣрниа 40а, такождѣ 40б, 52б, вѣ'ликиє 40б, вѣ'лика 41а, стѣнаниѣ[ь] 41а, надѣжде 41а, зѣ'мли 42а, 44б, мѣ'ждџ 43а, мѣтати 45б, мѣтаџ 46а, зѣ'м'лю 46а, вѣ'ригали 46а, зѣ'м'лиа 46б, далѣ'ко 46б, изда'лѣче 46б, далѣче 49а, рѣ'брѣх[ь] 56а, зѣ'м'лоуџ 62б. Јат се бележи и уместо *е* које води порекло од назалног вокала *а*: клѣт'авь 40а, клѣт'ви 40а, нач'ѣше 41б, начѣше 41б, трѣскани 42а, вазѣше 42б, кнѣз'ь 43а, вазѣти 45б, 49а, привѣзати 46а, џвѣздан'џ 46а, тѣде 39б. Записан је и пример дѣвѣти да значи број који је у старословенском имао облик девети. Јат се неправилно бележи у префиксима (вѣ'звожидь 42б, вѣ'зпочиваниа 43а, 43б), инфиксима (кошѣве 46а, кошѣв'ь 46б), суфиксима (благодарѣниа 42б), у речци *не* (нѣ предаждѣ 41а, нѣ остави 41а), рефлексивној речци *се* (разсипа сѣ 47б, изваки сѣ 50а), речци *же* (царѣ жѣ 57а). Уочљиви су и примери где у истој речи постоји и правилна и неправилна дистрибуција јата (вѣ'зпрѣстанно 41а ум. безпрѣстан'но, нѣпрѣст'анно 41б ум. непрѣстан'но, стрѣлѣниа 41б, 42а ум. стрѣлѣниа, прѣмѣнаюшѣ се 43а ум. прѣмѣнающе, жѣ'лѣзници 46а ум. желѣзници). Неправилна дистрибуција јата приметна је и у деклинацији и конјугацији

променљивих речи. У наредним примерима јат је неправилно написан као наставак за облик акузатива множине: постав'ишѣ пѣшки и кошѣ и лѣствицѣ 55а, и призвалъ коларѣ и воѣв'одѣ 59б. Још је фреквентнија погрешна употреба јата у наставцима за грађење одређених глаголских облика. У трећем лицу множине аориста, јат се употребљава уместо *e*, које води порекло од прасловенског назала *a* (приставишѣ 41б, нападошѣ 41б, 53а, сказашѣ 42б, вазлюбисшѣ 43б, зготоввисшѣ 47б, оударишѣ 47б, развалишѣ 47б, васкочисшѣ 47б, изгн'ашѣ 49б, исѣцашѣ 49б, раслабисшѣ се 51б, збисшѣ 53а, отидошѣ 53а, постависшѣ 54б, рѣкошѣ 54б, почрѣвѣн'ешѣ 61б). У трећем лицу једнине аориста јат се употребљава уместо *e* (поидѣ 42б, постидѣ се 46а, нападѣ 48а, 53а, изидѣ 53а, дадѣ 59б). Слово ѣ погрешно се пише уместо *e* и у трећем лицу једнине имперфекта (поидишашѣ 42б). У овом спису забележен је и велики број примера погрешне употребе јата у партиципу презента актива: кличѣшѣ 41б, вапиюшѣ 41б, 50б, биюшѣ се 42а, пристѣпаюшѣ 43б, рикаюшѣ 48а, савѣтѣюшѣ 49а, не смѣюшѣ 49б, плачѣшѣ 52б, ридаюшѣ 52б, просѣшѣ 52б, секѣшѣ 53б. Да постоји изузетна недоследност у бележењу наставака за аорист и партицип презента актива уочљиво је и у следећем примеру: васкричаше и напа'дошѣ и потапташѣ · гр'ки и ва град[ъ] их[ъ] вагна'ше сѣкѣшѣ и биюшѣ 53б.

У *Повести о паду Цариграда* бележе се и дебело и танко јер, при чему је посведочена учесталија употреба танког јер. То је сасвим у складу са српском традицијом, по којој се полугласник често писао тамо где је у говору изгубљен још у X веку, након престанка деловања закона отвореног слога. Танко јер било је погодније за употребу првенствено зато што је заузимало мање простора на пергаменту. У следећим примерима забележено је танко јер на месту где је некада био полугласник у слабом положају: вѣльмѣжи 40а, ароматъскиди 51а, вѣзъисное 52а, изъгнашѣ 56б. Полугласник у слабом положају који се налазио на крају речи готово редовно је бележен: многидѣ 40а, сакорѣ 46б, ѣдинодѣ 47б, логофетѣ 49а, сѣшимѣ 50а. У неколиким случајевима забележен је и полугласник поред вокала, где је његово бележење свакако било сувишно: изъежѣ 40б, зиновианъинѣ 43а, вазвращахѣ 49б, изъовили 59а. Забележено је и мноштво примера са невокализованим полугласником: огънѣ 46а, недобѣрѣ 47а, мѣнѣ 49б, сѣвѣтници 50б, сѣхранѣние 51а, отѣнѣство 51а, сѣвѣ[ъ] 54а, сѣхранишѣ 60б, нѣпл'нише се 61б, сѣставѣние 61б. Међутим, записан је и велики број речи у којима је извршена вокализација: ваздвнѣаѣ 39б, сатворѣннихѣ 39б, васи 40а, вазмогоше 40а, васи 41а, васе 41а, васкликнѣше 41б, васкличаше 41б, васѣ 41б, множаство 42а, мѣжаставно 43б, сатворити 44а, 47а, васклича 44а, васакиди 44б, вазѣтне 44б, вазѣти 49а, вазоромѣ 53а, вазрастомѣ 53а, сатворише 61б. Уочава се да вокализација полугласника није доследно спроведена у спису. Уместо дебелог или

танког јер, на месту некадашњег полугласника могао се писати и пајерак, као у примерима: ч'то 40а, в'торн 42б, д'нь 42б, 46б, 50а. Пајерак је грешком писан и изнад вокализованог полугласника (ва'сѣх[ь] 40б, ва'са 40б, божа'ствѣ 41а), као и изнад оног а које није настало вокализацијом полугласника (вра'ги 41б). Забележени су и примери у којима се на месту некадашњег полугласника није писао ни пајерак ни јер ни вокал а: вси 40б, все 41а, 48б, второе 44а, дни 46а, 47б, 47а, 48б, все 46б, днѣмь 47б, крѣпкѣ 48а, мѣдрѣ 56б, искѣснь 56б, всѣю 57а.

Симптоматична је употреба пајерка на оним местима на којима се полугласник свакако није могао налазити. Таквих је случајева у овом спису исувише: стѣ'ни 40б, хожда'хъ 40б, но'щѣ 41б, такл'о 44а, тѣ'лшѣ 45а, ве'хъ 45а, хва'лю 46а, чин'ъ 46а, ва'ли 46а, порадов'а се 47а, мѣ'ждѣ 48а, зна'мѣнѣ[ь] 51а, га'е 55б, ж'е 57б, сабор'омь 58а, д'воколнѣмь 62б. То, са једне стране може указивати на писарево недовољно познавање етимологије речи и фонетских принципа језика, а са друге може указивати на недовољну свест о томе шта пајерак треба у тексту да представља.

Проучавање консонантског система такође је резултирало значајним запажањима. Африката село, која има прасловенско порекло, поред уобичајене бројне, има и гласовну вредност: свѣзди 40б, сѣ'ло 42а, 43а, 48а, сѣ'ла 43б, свѣ'рне 48а, свѣ'ри 62а, свѣ'зди 62а. У одређеним примерима ово слово замењено је словом з (злѣдѣ'ниѣ 41а, кнѣ'зь 43а, злѣ'стивнѣхъ 62б) што указује на тадашње стање у језику, за разлику од претходних примера, где су поштовани етимолошки принципи при бележењу облика речи. У спису је уочљива и употреба грчких слова, наслеђених из старословенске писмености *ξ, ψ, ν, φ* и *ω*. Грчко слово *кси* у овом спису има гласовну (*ар'хидѣ'зѣ* 49а, *дѣ'зѣ* 61а, *ар'таѣ'зѣ* 61а) и бројну вредност (*ѣ'цѣ'а* 39б), док грчко слово *пси* у спису има само бројну вредност (*ѣ'ψѣ* 42б, *ѣ'ψ* 45а). Слово *тита* користи се при бележењу грчких имена: *ѣ'ѣдор* 48б, *ѣ'ѣма* 61а. Две надредне тачке изнад ижице по правилу имају дијакритичку функцију, додају се када слово има гласовну вредност *и*, док без тачака има вредност сугласника *в*. Ижица у овом спису у свим примерима има гласовну вредност *и*, и углавном се бележи двема надредним тачкама (*кѣ'рь* 49а, *магѣ'стратѣм[ь]* 54б, *магѣ'страти* 58а, *кѣ'новарѣ* 62б), са једним изузетком (*ѣ'гвпатско'мъ* 62б). Док се слова *ξ, ψ, ν* и *φ* употребљавају у позајмљеницама из грчког језика, *ω* се користи да замени вокал *о* и у речима страног и словенског порекла (*ѣ'стро'ви* 47а, *ѣ'ѣдор* 48б, *ѣ'ѣ* 48б, *ѣ'хожда'хъ* 51б). Фрикатив *φ* користи се искључиво у речима страног порекла: *фрѣ'ги* 46а, *фра'вѣ'ра* *во'ѣ'вода* 48а, *лого'фѣ'тъ* 49а. Иницијално *ѣ* је доследно сачувано (*васк'ли'ча* 44а, *вазѣ'тне* 44б, *вазѣ'ти* 49а, *вазѣ'ромь* 53а, *вазѣ'ромь* 53а, *васк'ѣ'рѣ* 53а), за разлику од народног говора, у коме прелази у

вокал *γ*. Консонант *μ* бележи се у речима турског порекла: санџакъ беги 50а, балџаци пашџ 57б, санџак бега 59б, 60а. Задњонепчани сугласник *x* изостављен је у примеру *равро* 43б, под утицајем народног говора, али су забележени примери: *хравроџџ* 49а, *хравроџџ* 54а, *храврости* 57а. Исти глас изостављен је и у примеру *пома'авъ рџкою* 60а, при чему је дошло до стварања хијата. Са друге стране, слово *x* је натписивано изнад речи на оним местима где му по етимологији није место (на *џтриах же* 42б, *распра бех вџлиа* 43а). На оваква колебања у дистрибуцији слова *x* свакако је имао утицај народни говор, у коме се глас *x* почео губити крајем XVI века.

Поред словенских речи, у спису је евидентан одређен корпус речи грчког и латинског порекла: *кџрь* 49а, *логофетъ* 49а, *архидџџъ* 49а, *архиерен* 51а, *магџстратом[џ]* 54б, *магџстрати* 58а, *клирници* 58а, *клирос(џ)* 60а, *дџџъ* 61а, *кџноваръ* 62б. Такође је приметан одређен број речи које су преузете из турског језика: *агда* 44а, *хендџкъ* 46а, *омџрь бегъ* 48а, *мџраТ бега* 48а, *мџстафа* 48б, *паша* 50а, *јурниџ* 50а, *бџгџлџрь бега* 55а, *јаничари* 58а, *кџрамиди* 59б, *сџлтаанџ* 62б.

Постоје бројне недоследности и у бележењу гласовних промена у речима. У следећим примерима извршена је палатализација: *грци* 40а, 46б, *фрџзи* 40а, *вџлицџ* 40а, *тџшџе* 40а, *стрџлници* 40б, *тџрци* 40б, 41б, 43а, 43б, 45а, 46б, 47б (2х), 48а (2х), *дрџзи* 41б, *потоци* 42б, *фрџзи* 43а, *вџлице* 43б, *вџлици* 44б, *грџси* 47а, *рџџџ* 47а, *грџци* 47б, *мнози* 48б, 49а, *врази* 52б, *неци* 54а, *вџлицџи* 55б. Међутим, постоји велики број примера у којима палатализација није извршена: *посланики* 40а (2х), *дџкемриа* 40а, *грџшници* 41а, *враги* 41б, *пџшки* 41б, 48б, *тџрки* 43б, 46а, 46б, 48а (2х) *стратиги* 44б, *фрџги* 46а, *грџхи* 47б, *грџки* 48а, *грџки* 48а, *грџки* 48а, *свџтилници* 51а, *орџжници* 54б. Међутим, постоји велики број примера у којима палатализација није извршена: *посланики* 40а (2х), *дџкемриа* 40а, *грџшници* 41а, *враги* 41б, *пџшки* 41б, 48б, *тџрки* 43б, 46а, 46б, 48а (2х) *стратиги* 44б, *фрџги* 46а, *грџхи* 47б, *грџки* 48а, *грџки* 48а, *грџки* 48а, *свџтилници* 51а, *орџжници* 54б. Веома често звучни сугласници стоје поред беззвучних, чиме се одступа од бележења оних гласовних процеса који су у говору извршени: *подкопаваџи* 46а, *разсџдџ се* 46а, *разсипа сџ* 47б, *разсџе* 48а, *изсџкоше* 48а, *вазкрџашџ* 48б, *вазкрџк'нџше* 50б, *вџсџмртни* 51б, *чл(овџ)колюкџе* 52а, *тежкџ* 55б, *разтаџаџ се* 56б, *разсџтоџ* 56б, *разсџџ* 57а, *разџшира се* 61б, *разк'опан[џ]* 62а, *срџскоџ* 62а. У одређеном броју примера извршено је једначење сугласника по звучности, односно речи су забележене онако како су се изговарале: *раславише* 47б, *исџцашџ* 49б, *раславишџ се* 51б, *исџкошџ се* 58б. Једначење сугласника по звучности некада се врши и унутар једне фонетске речи: *ис црџкве* 60б, *док* у другим примерима то није случај: *из црџкџвџ* 60б, *из црџкџ* 60б. Некада се записује полугласник из префикса, па је немогуће да се гласовна промена изврши *вазџсџџниашџ* 47а, *разџсџџкашџ* 49б.

Ови примери свакако не илуструју стање у говору, јер се полугласник у префиксу не изговара од када је престао да важи закон отвореног слога. Један до другог се пишу и они сугласници који се не могу изговорити заједно (беззаконна 47а, беззаконни 62а, беззаконое 62а), али забележени су и примери са губљењем једног сугласника (беззаконвахомь 40б, вѣзаконие 41а). Сугласничка група *ни* у придевима и прилозима остаје неупрошћена и најчешће се пише без пајерка (вѣзпрѣстанно 41б, нѣпрѣстанно 41б, 43б, 44б, нѣвазбранно 42б, разореннѣ 48б, раздрѣшѣнноу 50а, нѣизрѣчѣнни 50б, ѣдарѣнно 53а, избранници 53б, каиѣнно 56б, погрѣвеннѣю 62б), а тек у ретким примерима са пајерком (шворѣн'ное 47б, раздрѣшѣн'ное 48б). У одређеном виду придева доследно се удвајају самогласници (бивше 40а, ратнаа 40б, многаа 41а, хѣждше 43а, потребнаа 49а, силнаа 55а), али се понекад по аналогiji грешком удвајају и самогласници у именицама које стоје до њих (сѣшаа главаа 60б, многаа иннаа злаа 62а). Самогласници се веома често неправилно удвајају: сираа'д 45б, страани 48а, саамь 54а, 61б, враа'ть 55а, бра'ань 55б, враа'нь 55б, браань 57а, враатоуь 58б, в'рат'аа 60а, враа'ть 60а, златних[ь] 60б, благаа 61б, храамн 62а, сѣлаанѣ 62б. Релевантна је појава и гласовне групе *чр* (чрънѣ 54а, почръвѣнѣшѣ 61б) с обзиром на то да указује на чување архаичнијих слојева језика. *Ч* се испред *р* изменило у *ц* на целој штокавској територији, што је посведочено још у првој четвртини XIII века.

Из свега наведеног може се закључити да је недоследност најистакнутија особина овог преписа *Повести о паду Цариграда*. Недоследност је присутна у многим аспектима текста: фонетском, морфолошком, синтаксичком, ортографијском и палеографском. Најчешће прављене грешке указују на оскудно образовање преписивача и његово непознавање историјског развоја језика. Такође, с обзиром на то да се налазе код оба писара, треба у обзир узети и могућност њиховог постојања у предлошку.

У прилогу рада прилаже се приређени текст *Повести о паду Цариграда 1453. године* према препису из треће четвртине XVII века, из рукописа Патријаршијске библиотеке број 343.

ЛИТЕРАТУРА

Барбаро 1856: N. Barbaro, P. V. Corredato di note e documenti per Enrico Cornet, *Giornale dell' assedio di Constantinopoli 1453*, Vienna.

Ђорђић 1990: П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Јорга 1927: N. Jorga, Une source négligée de la prise de Constantinople, *Bulletin de la Section Historique, Academic Roumaine*, Bucarest.

Кримски 1924: А. Кримськіи, Історія Туреччини І, *Зборник історично-філологічного відділу Української академії наук*, 10, Київ, 69.

Леонид 1886: А. Леонидъ, Повѣсть о Царьградѣ (его основаній и взятій Турками въ 1453 году) Нестора-Искандера XV вѣка (по рукописи Троице-Сергіевой Лавры нач. XVI вѣка, н° 773), *Памятники древней письменности и искусства*, 63.

Мијатовић 1892: С. Мijatovic, *Constantine or the conquest of Constantinople by the Turks*, London: S. Low, Marston & company limited.

Милер 1870: К. Muller, *Fragmenta historicorum graecorum*, Paris: Editore Ambrosio Firmin Didot.

Пипин 1857: А. Н. Пыпин, *Очерк литературной истории старинных повестей и сказок русских*, Санкт Петербург: Имп. Акад. науке.

Трифуновић 1990: Ђ. Трифуновић, *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, Београд: Нолит.

Унбегаум 1929: В. Unbegaum, Les relations vieux-russes de la prise de Constantinople, *Revue des études slaves*, 9, Paris, 1–2.

Ksenija V. Milovanović

THE RECORD ON THE FALL OF THE CONSTANTINOPOLE
1453. ACCORDING TO A XVII CENTURY MANUSCRIPT

Summary

The record that thematizes the conquering of Constantinople originally comes from the late XV or early XVI century Russian literature. It was composed by Nestor Iskander and it is entitled *The tale on the Taking of Tsargrad 1453*. The manuscript of the record written in Serbo-Slavic that dates back to the last quarter of the XVII century is kept at The Belgrade Patriarchate Court library. The work examines phonemic, morphological, lexical and palaeographical characteristics of the language. The purpose wasn't to present the described occurrences on the synchronic level, the diachronic perspective is rather dominant. The exemplified entries are linked to Proto-Slavic and Old Church Slavonic forms. It particularly focuses on the vocalization of the semivowels, that wasn't properly carried out, as well as on the irregular distribution of the letter Yat. The supplement features the adapted text of the *The record on the fall of the Constantinople 1453*.

Key words: The record on the fall of the Constantinople, Nestor Iskander, the history of the language, paleography, vocalization of the semivowels.

(39в) ѿ вазетню прѣславнаго цариграда силою царь мекмѣдъ
ежъ бистъ ба лѣто ꙗꙗꙗ

Лощъ н(н)на г(лаго)лати повѣсть еже не татию ч(овѣ)ки · на и нѣчювственоѣ камѣнне и самне с(ве)тне · творѣтъ · плакати ни ридати и г(лаго)лати горѣ зви еже ѿ разорѣни ц[а]рствующаго · гр[а]да ѿт[ъ] тѣде агараниех[ъ] бист[ъ] бо ва лѣто ꙗꙗꙗ ц(а)рствна · константина града скипт[ор]ъ држещъ константинъ синъ · манѣил(о)вѣ¹ по брате своѣмъ калошанне ц(а)ри а тѣрски владѣщъ · ц(а)рѣ мѣхмедъ · синъ мѣратовъ · и бивъ тогда ва самирѣни · и до кончини бист[ъ] са православниимъ ц(а)рѣемъ · константиномъ и аenie ц(а)рь · мѣхмед[ъ] рать ваздвизаѣт · противъ константина града · не починъ на сапротивъ · сатворѣниихъ || (40а) клѣтавъ · и саложениих[ъ] воинствох[ъ] привѣде много по сѣхъ · и по моръ · и ратовати начѣтъ · и пришад[ъ] ванѣз'апъ · ѿт[ъ]стѣпи град[ъ] · са многимъ · силамъ ц(а)р[ъ] же константинъ са прилаѣнившимъ се вѣльмѣжи · и ваши людие гр[а]да видѣше пришад[ъ]ша · са многимъ · силамъ и не вѣдѣхъ что · сатворити · патѣ же лѣка'ваго сабранны не бех[ъ] · и братнаимъ ц[а]ревнимъ не сѣшним[ъ] тѣ · и посла ц(а)рь · ка (мѣ)хмедъ · сѣланъ посланики ѿт[ъ] мире хоте зведѣти бившее и ѿт[ъ] миръ г(лаго)лахъ · ѿт[ъ] иже клѣтви и вѣрѣ прѣобиде и посланики · вазвр'ати безделнихъ · сам же прѣдвениимъ · ѿпатѣниимъ страшниимъ движѣниимъ · по сѣши и по моръ пристѣпи ка ц(а)р[ъ]ствующомъ · градъ м(ѣ)с(ѣ)ца дѣкелриа и повѣле бити пѣшкамъ · и пицаал'ми и стенобитниимъ хитростми · и пристѣпи · гр[а]дски · зготовляти · сѣши же ва гр[а]де грци и фрѣзи биахъ се · са ними заеждающе · из града · не дающе имъ · стенобитниие хитрости нареждати на збо сѣланове силе вѣлицѣ и тѣшце · сѣших[ъ] · грци же не вазмогеше имъ никоеже · пакости сатворити · зани единъ биашѣ се · са тисѣщю · || (40в) а дв'а са тамою · сѣ же зведе ц(а)рь константин[ъ] и повѣле · велмѣжѣмъ воинномъ и магист(р)аномъ · раздѣланти · град[ъ]ские стѣни и стрелници · и врата такожде и вси людие и звона ратнаа на в'асѣх[ъ] · стѣнах[ъ] ставити да каждая нх[ъ] зч'аѣтъ и хранити свою странъ и ва'са таже на браню · потрѣбѣ да зстранюѣт и да биют се · са тѣрци са стѣни · и град[ъ] же · не исходити ни изъежь дати · такожде и пѣшки · малне и вѣликне ставити по пристѣпних[ъ] · местех[ъ] на сахранение · стѣна'мъ · сам же ц(а)рь константинъ и са патрнархомъ атанасиемъ и са с(ве)тих[ъ] лих[ъ] · и са всѣмъ · с(ве)щѣнним[ъ] саборомъ · и са множаствомъ же'нь и детенхъ хождахъ по цр[ъ]квах[ъ] божних[ъ] молби и моленниа дающе платѣще и ридающе и сицѣ г(лаго)лющѣ ·

Г(оспод)и г(оспод)и страшное ест'аство несповѣднма сило юже · дрѣвие гори видѣвше вастрѣпеташѣ · и тв'арь потрѣсе се · сл(ь)н(ь)цѣ же и лѣна · зжасошѣ се · и блистание нх[ъ] погине ѕвезди нѣбесни · спадошѣ · ми же ѿт[ъ]кагани та ва са прѣзрѣвше · сагрѣшихомъ · и безаконовахомъ и ѿзловихомъ твое б(о)ж(а)ство · забвихомъ · твоа велика дарованна · и прѣзирающе · || (41а) твоа повѣленна вѣлика даров'анниа тако нѣнстови · еже на нас[ъ] мнолость и щедротѣ твоих[ъ] ѿт[ъ]вратихом се · и на злодѣяниѣ и бѣзаконне ѿбратихом се · имже далече · ѿт[ъ] тѣв'е ѿт[ъ]стѣпихомъ · ва са сѣ таже · навѣдѣ на нас[ъ] и на град[ъ] · твоих[ъ] с(ве)тнимъ правѣдним[ъ] и истиннимъ сѣдомъ · сатворилъ еси грѣх[ъ] ради · нашнихъ и

¹ Написано манѣилнѣв.

нѣсѣтъ намѣ ѿт[ь]врсти ѹстъ чѣто г(лаго)лати · на ѹбо васе пѣт'и · и прѣблагословени г(оспод)и сазданне и сатворѣнне есми твоє и дѣла рѣкѹ твоихѹ · нѣ предажд[ь] нас(ь) до конца · брагомы нашимы и не разори достоѣннѣ тво(є)го и нѣ остави м(н)л(о)сть твою ѿт[ь] нас(ь) слаби н'амѣ · врѣме снє ва єж'є ѿбратити се нам[ь] и постаѣати се твоѣмѹ · бл(а)гоѹт'робнѹ сам бо влад[н]ка рѣкаль · еси не придох[ь] · пр'авѣдних[ь] спасти на грѣшники призвати · на покаѣние ва єже ѿбратити се нам[ь] и живнм[ь] · бити еи г(оспод)и ц(а)рѹ небесних(ь) ѿслаби · остави нинѣ прѣчистне ти ради б(о)гом(а)т(є)ре и с(вє)тнх(ь) ради патриар[ь]хѹ и ц(а)рѣи прѣждє ѹгодивши твоѣмѹ бож'аствѹ ва граде · сѣм[ь] сна же нинѣ многа изрѣк'шимы · такожде и прѣнепорочнѣ б(огороди)ци ѿт[ь] срѣди ср[ь]дц'а · стѣнанием[ь] · и риданием[ь] по васе дних[ь] молахѹ се ·

Ц(а)р(ь) же константинѹ ѿт[ь]вєждаше крво градѹ ѹкреплашѣ са ратниги · и вое и все люди да нѣ ѿт[ь]падѹт[ь] надѣжде ни ѿслабєютѹ са противлєнием[ь] || (41б) на враги · на да ѹповають на б(о)га в(а)сєдрж'нїѣла · та бо нашѹ · помощникѹ и защититѣль єсть · и пакн · ѿбращ'аше се · на молнтвѹ · агаране же · на васѣх(ь) местех[ь] · бнѣхѹ се вѣзпрѣстанно д(а)нѹ и но'шѹ · прѣмєнающѣх се · не дающа ни мало ѿт[ь]почити · гражданоми · нада ихѹ ѹтрѣдѣтъ понєже тако готовѣхѹ се ·

Ка пристѹпѹ · и тако творахѹ ѿбон їи дни ва їи д(а)нѹ тѹрци васклнкнѹше молнтвѹ · их[ь] агарѣн'скѹ натѣше ва сѹрни играти и ва ѿргани и ва накрн · бити · и приставишѣ пѹшки · и пицали многне · и натѣше бити град[ь] · такожде и стрѣли пѹщ'ати из рѣчних(ь) лѹков · тамо'числних[ь] · граждане же ѿт[ь] безчислаго стрѣлѣннѣ не мож'ахѹ · стоѣти · на стѣнамѹ на запад[ь] (т'ѹждахѹ² пристѹпѹ · нинѣ же противѹ стрѣлахѹ из пѹшки и пиц'алѣи єлико мож'ахѹ · и многне тѹрки ѹбншѣ · патриар(х)ѹ же анастасне и свѣтителн и вас(ь) с(вє)щ(є)ни чиннѹ вѣхѹ нѣпрѣст'анно · молѣщѣ се ѿ млости · б(о)жнѣи · и ѿ избавлєннѣ гр[а]да · егда же тѹрци васѣх[ь] люди са стѣни сагнаше и абне васклнѣше · васѣ воинство · и нападошѣ на град[ь] · вакѹпе са васѣх[ь] стр[а]на кличѹщѣ · и вапнющѣ ѿвѣмѣ са ѿгнѣмѣ · разлнчннѣ нинѣ же са лѣствицалми · дрѹзи же са стенобитннѣи хитростми ниннѣ || (42а) многнѣ казнємѣ гр[а]да · градскн же людне такожде · вапнѣхѹ · и клнч'ахѹ · на них[ь] бнющѣ се са нннѣ · крѣпко бл(а)говѣрннѣ же ц(а)рѹ константинѹ ѿбвѣдашѣ · по васѣмѹ градѹ · понѹждає своє люди дає нмѣ · надѣждѹ божню и повѣле звонити по васѣмѹ градѹ на сазванне людѣ · тѹрци же · ѹслиш'аше звонѹ велннѣ пѹстинне сѹрнѣи трѹбннѣ · гласн и тим'панѹ тамо'числннѣ³ · и бнствє сєга · велна сѣло и прѣѹжасна · ѿт[ь] пѹщ'анѣго бога и пицалѣнаго · щѹка · и ѿт[ь] зѹка звон'наго и ѿт[ь] гласовѣ вапла и крич'аннѣ · ѿт[ь] ѿбон людѣи · и ѿт[ь] трѣскани ѿрѹжна · такоже · и ѿт[ь] плача и риданнѣи градскнх[ь] · люди и женѹ · и дѣтен ѣако и зѣмли · колебати се и нѣ бє слншати дрѹгѹ дрѹга чѣто г(лаго)лєт(ь) бнствє) во · громѣ велн · ѿт[ь] множаства ѿгна и стрѣлѣннѣи пѹшки · и пицалѣи и ѿт[ь] ѿбон ст'ранѹ днмное кѹрѣннѣ · и згѹствн се покри град[ь] и вое васѣхѹ ѣако не видѣти дрѹгѹ дрѹга с кнлє се внє и ѿт[ь] з(є)мл(а)наго д(ѹ)ха · многнѣ ѹмрѣти · и сѣтахѹ се на васа страна града донд'єже нош'нага их[ь] тма · раздѣли · тѹрци бо ѿтндоше на своє странн мртвнє своє ѿставише · градскн же люди падоше · ѿт[ь] трѹда ѣако мр(ь)твн такомо стражнє єдннє ѿставише || (42б) по стѣнах[ь] · на ѹтрнѣ же ц(а)рѹ

² Написано шѣждахѹ.

³ Написано тамо · числннѣ.

повѣле сабрати трѣпна · мртвѣх[ь] и погребѣти бѣше же числомь · збиѣних[ь] и знаѣмих[ь] грковъ · *·Ψ·* · фрзг же · и армѣнь · *·Ψ·* · бл(а)говѣрни же ц(а)рь константинъ · са воиари поидѣ · по стѣнах[ь] гр[а]да · хоте видѣти ратнихъ · и нѣ бе хот[ь] ни[х] гласа ни слышаниа васи во бѣхъ почивающѣ · хот[ь] трѣда · и видѣше плани рови трѣпна · нини же ва потоцѣ и на брѣзе грамади многиѣ · мртвѣи измѣташе мртвѣихъ тѣрака · *·Ψ·* · и повѣле ц(а)рь стенобитниє их[ь] · сасѣди хитростниє огню прѣдати · ц(а)р(ь) же · константинъ · поидѣ са с(вети)т(е)ли и патр(нар)хомь⁴ · и са с(вѣ)щѣнникъ · саборомъ ва с(вѣ)тѣю и вѣликою цр(ь)ковъ · мол(ь)би и благодарѣнна · ваздати касесилномъ б(о)гѣ · и прѣчинстие б(о)гом(а)т(е)ри чаа збо хот[ь]стѣпити зже бѣзбожникомъ езникомъ толнко падѣние · видѣвше своих[ь] ратних[ь] он же село образни нѣ тако · поминшашѣ на вѣтори днь посла видѣти мр(ь)твѣи свое и тако · сказаашѣ емъ · мртвѣих[ь] много васкорѣ посла многие пл(ь)ки вазѣти мр(ь)твѣиє ц(а)р(ь) же константинъ · повѣле нѣ бранити нидь никою бранню · тако да очистѣт се рови и потоци · и тако · вазѣше своа трѣпна нѣвазбранно || (43а) и пожѣгоше е · видѣв же ц(а)рь мѣхмѣтѣ тако не успе · нитѣже · на(н)патѣ своих[ь] погѣби и повѣлѣ магисторомъ · васкорѣ прибавити пѣшки · и пицали многне и стенобитниє казни готовити готовити и ва *·Z·* днѣ повѣле воинствѣз пакити ка градъ и тако бити се такоже и првее · бѣз почиванна бл(а)говѣрни же ц(а)рь константинъ послаашѣ по моръ и по сѣхъ ва адорию · ка братнам[ь] своимъ · и ва вѣнѣтню и ва зиновию хот[ь]помощи · и братна его не зспѣше · понеже распра бе вѣлнѣ мѣждѣ нидь · и са арбанаси ратова(х)ъ се а фрззи нѣ васхотѣше помощи · на г(лаго)лахъ ва се'бе не дѣите да вазмѣтѣ · тѣрци а з ни[х] днѣ вазмѣмь град[ь] · и тако · нѣ вниѣ помощи ни хот[ь] кѣдѣ ц(а)рѣ константинѣ · такмо единъ зиновианьнѣ кнѣзь нидѣнемъ зѣстѣнна · приде ка ц(а)рѣ на помощь са двѣма корабли и на двою · ка трах[ь] васорзженнихъ вонх[ь] ниде са собою · *·X·* · Храбри · и прнде васе рати · тѣрскиє по моръ и дондѣ мирно до стѣни ц(а)риграда · егоже видѣвѣ ц(а)рь константинъ вазрадова се село даашѣ емъ чистѣ вѣлнѣю понеже знаемъ бешѣ ц(а)рѣ он же испроси з ц(а)ра хѣждашее мѣсто пристѣпно гр[а]да и приподасть || (43б) емъ ц(а)рь люди своих[ь] на испанѣние двою тисѣщѣ · и вниашѣ се са тѣрки толди мѣжаставно и рабро · тако хот[ь]стѣпити хот[ь] того · мѣста · васѣмь⁶ тѣркомъ надѣже бе зѣстинне · и к томъ не приходити на то мѣсто зѣстинна · нѣ такмо своѣ мѣсто хранашѣ · на и по стѣнам[ь] гр[а]да обхождашѣ зкрѣпленѣ люди да нѣ хот[ь]падаютъ надѣждею · на б(о)гѣ зпованнѣ нидѣти · неподвижно · и нѣ ослаблѣи · ва дѣлѣх[ь] и хот[ь] васѣе д(з)шѣ · и хот[ь] в(а)сѣго ср[ь]дца · брати се са тѣрци · и г(оспод)ъ б(о)гъ · поможѣтъ · намъ тако нидь словѣси многимъ зче и наста'влѣе люди занѣ самъ надѣтѣнь бе · до сѣла ратномъ дѣлѣ · и вазлюбншѣ его васи · людне · и послѣшахъ его · ва васѣм[ь] тѣрци же · по васѣх[ь] мѣсте пристѣпающѣ стѣждахъ граждано[м] · бѣз почиванна · прѣмѣнающѣ се занѣ множаство их[ь] бе такоже · и прѣдрѣкох[ь] · ва љти же днь по првомъ пристѣпѣ приѣтишѣ · пакн пѣшки и пицтали и инне · стенобитниє сасѣди многи · ва ни же пѣшке две вѣлице · ихже' тѣ салнѣашѣ единъ до колѣна дрѣгою ва поас(ь) · и васѣди силади · пристѣпнше · натѣше бити град[ь] · нѣпрѣстанно са васѣх[ь] · странѣ протнѣхъ же зѣстинна ставншѣ пѣшкѣ вѣлнкѣю занѣ на том[ь] || (44а) мѣсте · стѣнѣа ветѣха и ниска и тако

⁴ Написано патрхаромъ.

⁵ Написано хотѣспити хотѣспити.

⁶ Написано васѣмь васѣмь.

ђдарише по т'омь · мест'ѹ и стена поколѣба се и пакн второе ђдарише · и саразнише стѣни са врха ·
 јако пет'ѹ сѣжани · ва трѣтне ђдарише и не ѹспеше · зане нош'ѹ · приспе · зѹстинне же · то мѣсто ·
 задѣла ношню дрѹгою · стѣною древеною са зѣмляю и низнѹстар покрѣпи на т'то мѹшно · сатворити
 противѹ толкон силѣ · нанпаче · противѹ · гнѣва божна · грѣхъ ради · наших[ь] · на ѹтриа же
 натѣше бнѣи то же · мѣсто · из многих[ь] пѹш'ки малих[ь] и великих[ь] · јако ѹстрѣди ва стѣнѹ · и
 поставки · пѹшк'ѹ · вѣлнкѹю ю же чалахъ разорити стѣнѹ · и б(о)жнемь · застѹплиennemь · понде јадро
 више · стѣни такмо · ѹ · зѹбацъ захвати · и ђдари се јадро · по црковнон стѣни и распадѣ се јако
 прах[ь] · и видѣше · јако · прах[ь] тѹ людне сѹци и вѣлми благодарнише б(о)га јако же ѹт[ь] полѹдане
 нарѣдише дрѹгне · зѹстенна же нарѣдивъ пѹшкѹ свою' и ђдари ва тѹю · пѹшкѹ и расѣдѣ се · праш-
 никъ · ѹ нее сна же виде ц(а)рь мѣхмедь · разгари се · велми · и вазѹпи вѣлнемь гл(а)с(о)мь · гагма
 гагма · сирѣчь награвление града · и абне васкнчя · воинство · и пристѹпише · || (44б) ка градѹ
 са васѣмн силам[и] по зѣмли и по морѹ · са васакнми · хитростнми на вазѣтне гр[а]да · градски
 же людне · · вазндоше · на стѣни и противѣхъ се · нидь бнющѣ се крѣпко јако патриархъ са
 с(в)ещ'нникскимь · чинномь таком[ь] по цр(ь)кввах(ь) бож(н)их(ь) · мѹлѣщѣ се г(о)сподѹ б(о)гѹ · са
 сазами · и риданнемь · бл(а)говѣрни же · ц(а)рь константинъ · нѣпрѣстанно · собаждаше · по градѹ
 плаче и рндае мале стратиги и в(а)се людне · г(а)голюе господо и братне мали · и вѣлнци д(а)н(а)сь
 · прндѣ час(ь) прославити · б(о)га и прѣ(н)стою его матѣре · и нашѹ православною · христинанскою
 верѹ и мѹжанте се и крѣпите се · и нѣ ослаблянте · ва т'рѣдѣхъ ни ѹтпаданте надѣжд'ею ·
 прѣкланяюще глави свое за православие и за с(в)етне · цр(ь)кви јако данас(ь) помилѹетъ в(а)сещ'др'и
 б(о)г[ь] · и прославитъ и повѣле · звонъ бити · по васѣмѹ градѹ тако и зѹстѣнни рище · по васѣмѹ
 градѹ ѹкрѣплаше людн свое · и понѹждаше людн · и јако ѹслншаше звонъ свѣтних[ь] цр(ь)кви · и
 абне ѹкрѣпише се и сохранише се · в(а)си г(а)голюще дрѹгъ дрѹгѹ · ѹмрѣмь · братне за православною
 верѹ · кн[и]х[ь] · сзником[ь] · мѹжетъ исповѣсти · или изрѣци те беда · и страсти падахъ во трѣпна
 јако снопи || (45а) ѹт[ь] ѹвонок[ь] стран[ь] и кр'вь · тѣчаш'е јако рѣка · и наплнишѣ се · трѣпна
 ч(а)вѣ'на до вр(ь)хъ · стѣнь · града · јако по них[ь] ходити воель јако по стѣнам[ь] и бити се · и
 морѹ галати · бити съ крвню · самѣшѣнѹ · и ащѣ не б'н г(о)сподѹ днѣ тѣ прѣкратил(ь) то конч'но
 · беше погнѣлѣ градѹ · понеже гражд'ане · бѣхъ низнѣмоган · ноци же наставши · тѹрци
 ѹт[ь]стѹпише ка станомь свонмь · градски же · людне падоше конждо где ѹт[ь] трѣда нбо тое ·
 ноци не бе · слншати нитто ино разве · стѣнианне · и вапл'ь раненихъ люди · кон бѣхъ живи · на
 ѹтриа же повѣле ц(а)рь с(в)ещ'нникомь и диаконом[ь] · сабрати тѣл'еса мрт'вних[ь] и погрѣбати · а
 иже бѣхъ живи ѹнех[ь] прѣддѣи братѣмь · и сабраше · мрт'вних[ь] · ѹ · зѹстение же и вѣлмѹжи ·
 пондоше · по стѣнах[ь] града саматрающе трѣпна⁷ тѹракъ · и тако · самотривше јако беше · ѹ ·
 ѹбненнихъ тѹркъ · и сказаше сја ц(а)рѹ константинѹ · сон же плаче не прѣстающе · зрѣци свонх[ь]
 люднх[ь] ѹбнение · а помоши ни ѹт[ь] ксѹдѹ · не чалаше патриарх[ь] же и в(а)си синклии[ь] ц(а)рѣвь
 · пондоше са ц(а)рѣмь ва цр(ь)ковь · вѣлнкѹю · на м(о)л(н)твѹ и благодарѣние в(а)сел(н)о(с)твомѹ
 · б(о)гѹ такождѣ и ц(а)р(н)ца · || (45б) са мнѹж(а)ствомь женъ · и дѣтен притѣцахъ · ка цр(ь)квямь
 · са саза'ми хвалеше б(о)га и прѣчистѹю б(о)городицѹ · и тако та днѣ проводнише ц(а)р(ь) же мѣхмед[ь]
 · не васхоте · вазѣти трѣпна людн свонх[ь] · на хотеше · мѣтати их[ь] ва град[ь] да сагнниот се и да

⁷ Написано трѣпна тѹрпна.

васмрдит се град[ь] и сказаше елѣ · пространство града тако не сот[ь]коснет се · ихъ смраа'дъ · они же сажегоше в(а)сех(ь) потоми · дѣвѣти днь · повѣле ц(а)рь · тѣрски · в(а)селѣ воинствѣ своѣмъ прнстѣпнн ка градѣ и бити и пѣшкѣ оиѣ великѣю повѣле салнати · пакн сна же зведѣвъ зѣстеннн са в'ьм'ѣжельн и прндоше са патрнархомъ⁸ · ка ц(а)рь · г(лаго)лющѣ · виднмо г(оспод)и ц(а)рь тако сын ц(а)рь мѣхмет[ь] · не ослабляѣт дѣломъ · на паче готовнт се н(а)⁹ болшѣ дѣло и что сатворимъ · помози ни сот[ь] кѣдѣ нѣ чаетъ · нѣ п[о]добаѣ[ь] тебе г(оспод)и ц(а)рь · нзнти из града на мѣсто под(о)бно и тако ѣслншавше · братнн твои и людн прндѣтъ · к тѣбе на помощь · и арбанаснн[ь] збогав се прндѣтъ и оиъ еда како сын безбожнн мѣхмед[ь] ѣстрашнт се · и оставнтъ · град[ь] сна и нна многаа г(лаго)лашѣ ка ц(а)рь · и дагахѣ елѣ кораблн и галне зѣстенневи · ц(а)р же константнн[ь] на дългъ час(ь) ѣмляв[ь] · || (46а) слыз'н испѣше · и тако рѣче · хва'лю и благодарѣ саветѣ вашъ господне мон · и вѣмъ тако · на ползѣ ми · ис(тъ) снѣ в(а)се еже г(лаго)литее нь како да азъ оставлю чинъ · с(вѣ)щѣннн и цр(ь)кви б(о)жне и люди в(а)се ва толкон · беде сѣще · и чнсто ми рѣкѣтъ околнн · г(о)сподіе ни г(о)сподне ни нь да ѣмрѣмъ зде са в'ьмн · и пад[ь] поклонн се · нмъ са плачѣм[ь] и тако прѣсече коше рѣчн · да не плач[ь] и м'ва бѣдѣ[ь] ва людѣх[ь] · тогда пакн · послаше · ва алорню и ва фрѣгн и ва в(а)сех(ь) · островн блнжнне · помози радн · гражданѣ же ва днѣ бнгахѣ се а ва ноцн копахѣ зѣм'лю заснпающе места потрѣвна · и многне сасѣдн · наплнгахѣ смолн и сѣрн · нже мѣтахѣ на тѣрскн мннѣвшнм же · ке · днн тако бнющѣ се пакн · ц(а)рь мѣхмед[ь] повѣле · прнвѣзати оиѣ пѣшкѣ · великѣю · звѣзанѣ вѣрнгалн жѣлѣзннмн и оверѣмн · мнслѣше · тврѣдѣ бити · и тако даше ен оогнь и пѣстншѣ ю · разсѣдѣ се на многне тѣстн · ц(а)рь же мѣхмет[ь] · постндѣ се и повѣле коши наснпати землню · и поставлнати къ градѣ · са снаю · негда поставнше тѣрн снрѣч[ь] · коше по в(а)сѣмъ · брѣгѣ рова · мнслѣше наплннтн ровѣ рѣкѣше хендѣкѣ · дрѣвешн и землню и тако прнклоннтн · кошѣве ка градѣ · и подковапалн || (46б) стѣнн градскне · и прндѣ множ(а)ствѣ о их[ь] заснпати ровѣ · тогда граждане · прннѣсоше сасѣдн нже бѣхѣ ѣправнлн · под[ь] зѣмленю и зажегоше их[ь] и тако ванѣза'пѣ · бнствѣ тако громъ велнн и ваздвнже зѣмля и са людн · тако бѣра снааа до облакѣ и бе слншалн · трѣскотѣ и сѣтворѣнне кошѣвъ и люди · вап'ль страш'нн · тако оボンн блнзѣ · сѣщнмъ · бежалн гражданоми са стѣнѣ ва град[ь] · тѣрком же · бежати далѣко сот[ь] гр[а]да · и бе вндѣтн страшно · падахѣ сот[ь] внсотн люднн и дрѣвеса сот[ь] внсотн · люднн едннн · ва град[ь] дрѣгн же ване града · и наплннше се · в[а]сн ровн рѣкѣше хендѣцн мрѣтвнх[ь] тѣркѣ · и са града пѣщлахѣ на' ннх[ь] сасѣдн зажеженн са см'олою · и сагарахѣ тѣрцн · и тако та д'нь нзбавн се · град[ь] б(о)ж'ею волею · ц(а)рь же мѣхмет[ь] · нзда'лѣче стое самл'раше бнвалма · помншлше ч'то да сатворнтѣ и вон его ѣстрашнше се · и сот[ь]стѣпнше · сот[ь] града · грцн же нзашадше из града повнвахѣ · тѣрскн нже оверѣтахѣ живн · ва х'ендѣцѣ · и сажнгахѣ их[ь] са остав'шнмн коши ц(а)рь же константн(нѣ) и са патрнархомъ · и в'сь с(вѣ)щѣннннчаскн саборъ · бехѣ по црквах[ь] м(о)лѣще се · и бла(г)одарѣше б(ог)а · ц(а)рь же мѣхмет[ь] · мнслѣше · оставнлн град[ь] и поплн ва своа · поннеже · богашѣ се сот[ь] мора · помози · || (47а) градѣ · нѣ збо ч'то да рѣтѣмъ · беззаконнн наша превазндоше главн наше · и грѣсн нашн сот[ь]теготеше срд[ь]ца наш'а · поннеже заповѣдн б(о)жне не посл'шахомъ · и ва п'тѣх[ь] его не хо-

⁸ Написано патрнархомъ.⁹ Написано нь.

дихомъ како гнѣва его ѿбежи мь · ц(а)рь ѿбо · са патриархомъ и са васелии воеводами савѣтъ · сатворнише недобърь · г(лаго)люще ц(а)рь ѿбо мѣхмѣ[ъ] · н(и)на многиѣ дни стои[ъ] тако · и нѣ творитъ · бра'нь · и пакн на нас(ъ) готовит се нь да пошлѣмъ · ка нѣмъ · чл(ове)ки мнрь сатворни · и тако · посла'аше · он[ъ] же лѣкавъ син слншав[ъ] мнрь порадов'а се · ва срд[ъ]ци своелъ помисли како нѣжда · нѣка приде на град[ъ] · поннеже ницѣтъ мнра и тако хот[ъ]вѣща посланникомъ · ц(а)рь мѣхмѣ[ъ] · азъ · сатворѣ снѣ нь хошѣ · да изидѣтъ ц(а)рь вашъ ва алорню · и патриархъ · и в(а)си люднѣ безъ вѣда · а мнѣ · оставите · град[ъ] пѣст'ъ и азъ сатворѣ мнр[ъ] вѣрни · и да не постѣпидъ · ва алорню · ни ва остроуи тне · а которн не хотѣ[ъ] · изити изъ града да прѣбѣдѣтъ безъ вѣда · са нлѣниемъ своимъ сѣ же слншавъ · ц(а)рь и патриархъ · и в(а)си люднѣ · и вазъстѣнѣаше · хот[ъ] срд[ъ]ца · и рѣцѣ на н(е)бо ваздвигше г(лаго)лаахъ · застѣпниче наш[ъ] · г(оспо)ди призри хот[ъ] висоти слави твоѣе · и низложи граднии сквр'ннаго сѣго и избави град[ъ] достоѣннѣа твоѣго и овце || (47б) пажити твоѣе · живѣщѣе ва дворѣ твоѣмъ и ва единомъ · ст'адѣ · и како изидѣмъ · оставаше пастира · и наставника · своѣго ни г(оспо)ди ц(а)рь ни нь да ѿмрѣмъ · ва (св)ѣтъмъ дво'рѣ твоѣ(мъ) ва славу · вѣлнчѣствнѣа вѣлнѣа чѣствнѣа · твоѣго и тако пакн готовѣхъ се · на бра'нь кающѣ се ѿ послани ка ц(а)рь¹⁰ мѣхмѣ[ъ] · по нѣмъ же тел[ъ] ѿдрж'ашѣ е'го понти · ва своѣа · и тако мннѣвшнмъ трѣмъ днелъ · сказ'ашѣ ц(а)рь мѣхмѣдъ како пѣшка она вѣлнѣа · салнана бнѣтъ добръ и савѣщааше повестн ю ка градъ · и тако повѣле воин(ъ)ствѣ понти на град[ъ] · и битн се снѣ же · бнѣтъ за грѣхн нашѣ по в(о)жню попѣщѣнню и пристѣпнше на место идѣже вѣахъ и прѣжде · изъ многах[ъ] пѣшак(ъ) за три дни и расслабнше стѣнѣ · и дарншѣ · изъ вѣлнѣнѣ · пѣшки два'ци · и разснпа сѣ стѣнѣ мѣсто вѣлнѣ · и ноци наста'вшн натѣше тѣрци стрѣлѣнн · и многах[ъ] пѣшакъ ва то'ждѣ · мѣсто оно оворѣн'ное · грѣци же · тѣ ношѣ ѿготоввншѣ бацѣхъ велюу протнвѣхъ того мѣста на ѿтрѣа же оударншѣ · тѣрци ннже того мѣста и развалншѣ стѣнн много · и два'ци и трици · іако ѿже развалнше мѣсто велнѣо и вѣскрнчѣаше множ(а)ство нх[ъ] и вѣскрнчншѣ на мѣсто то || (48а) тако же и граждаѣе протнвѣхъ нх[ъ] · и сѣчахъ се рнѣкающѣ дрѣгъ на дрѣга · іакоже свѣр'не днѣи и бе страшно зрѣнн · оубо нх[ъ] дрѣзостъ и крѣпостъ зѣствѣннѣа же · сабраа много людн и вѣскрнчѣв[ъ] на тѣрци · и сагна нх[ъ] хот[ъ] стѣнѣ · и напл'ьнн се ров(ъ) мрѣтвн · мѣрат' же некон кїтанѣнннн крѣпкѣ тело'мъ · салѣсн се · са грѣкн и дондѣ до зѣстеннѣа сѣкѣщн грѣкн грѣк' же нѣк'то юноша скочнвъ са стѣнѣ и хот[ъ]сѣе ел'хъ ногѣ · и избавн зѣствѣннѣа · хот[ъ] салр'тн · пакн фравѣра воево'да · тѣрчннн ѿмѣрь бегъ · са своимъ вонн нападе на грѣкн · и бнѣтъ сѣча много · изъ града же прнспе рагавѣнн стрѣтнѣ · са многнмъ дрѣгнм[ъ] и погна тѣрчн · да же до мѣрѣ[ъ] бега · бег же видѣвъ · рагавѣнѣа сѣкѣща тѣрчн · и вѣставъ · оубн'ажн матъ свон · на рагавѣнѣа · и сѣча'хъ се мѣж'дѣ собою · рагавѣнн же постѣпнвъ ѿдари мѣратъ бега · по плѣщнѣа и разсѣе его на двоѣ тѣрци же · многочнслннн ѿбѣстѣпншѣ рагавѣнѣа и изсѣкоше его · и грѣкн погнашѣ ва град[ъ] и бнѣт(ъ) грѣкомъ · пѣчалъ вѣлнѣа хот[ъ] рагавѣню поннеже бѣше крѣпа'къ · варатн и ц(а)рь бѣше любн'мъ село · и ноцы наставшн · прѣста сѣтъ велнѣ(ъ) и разндошѣ се · оубоѣ страани · нь тѣрци · || (48б) стрѣлѣахъ на раздрѣшѣн'ное оно мѣсто раздрѣшѣн'ное · прнставнвшѣ · многнѣ стражн са пѣшками · поннеже бе бацѣа изванѣтръ · града · на ѿтрѣа же іако видѣше тѣрци мѣсто оно зазндано · и натѣшѣ бнтн се грѣци же · бнющѣ се бежахъ ва град[ъ] · тѣрци же вѣзкрнчѣашѣ и нападоше · на ннх[ъ] салѣстнвшнмъ

¹⁰ Написано ѣцѣ.

се многи м[ь] тѣркомь мнѣхъ · тако содолѣше · грци же · пѣстише · на них[ь] пѣшки вѣлине и падѣ тѣркъ мно(жа)ство · и изидѣ из града палѣологъ стратиг[ь] · са множаство(мь) · вон и избави их[ь] · пакн приде вастотин Фрабѣра мѣстафа · агарних[ь] са многою силою · и погна гръки · ва град[ь] и ѡже хотѣхъ · стѣнѣ оных · разорѣннѣхъ отѣти феодалор же тисѣщникъ са зѣстѣннемь ѡдарише на тѣрки и бисѣ[ь] тѣ сѣт[ь] село · тѣрци же · содолѣвахъ гръки ц(а)р[ь] же константинъ · тогда беше ва притворѣ великиѣ цр(ь)кв(н)иѣ · са в(а)сѣми болгарн и воеводами савѣтѣе · ѡ ѡстрѣмленени безбожних[ь] врагов[ь] · г(а)голюще се ѡже по все дни сѣтѣм се са ними · колико тисѣщъ · погнѣе наших[ь] ащѣ ѡбо напѣд[ь] тако бѣдѣ[ь] · то в(а)сѣх(ь) нас(ь) погѣбѣ[ь] и град(ь) приидѣ[ь] нь да с(а)берѣм се¹¹ ѡбо · и да избѣрѣмь мѣже храбрѣе · и да изидѣмь · из града ва вѣрѣе прилично б(о)гъ || (49а) помагающъ нам[ь] и нападающъ на них[ь] · такоже некогда гедесон[ь] на младиамн · или да помрѣмь за цр(ь)квн б(о)ж(а)ствнне или избавленне · полѣтимь и тако савѣтѣющѣ · мнози на то присташе · надеющѣ се н(а)¹² ц(а)ра · видѣхъ бо храбростѣ его и силѣ многоу кѣрь лѣка и архидѣѣ · и никола епархъ на многоу час(ь) ѡмлачаше · и рѣкѣше се ѡже г(о)сподн · ц(а)рѣ пѣл[ь] м(ѣ)с(ѣ)цъ · проидѣ от[ь] нелиже натѣхомь бити се са тѣрки · простѣще м(н)л(о)сти б(о)жнѣ · и ащѣ · бѣдѣтъ · воли б(о)жна ещѣ можемь бити се са ними пѣл[ь] м(ѣ)с(ѣ)ци · аще ли не бѣдѣтъ помощи б(о)жнѣ · то сатворимь · и ва ѣдинъ час(ь) в(а)си погнѣнѣмо · и град[ь] погѣбимь вѣлики же долес- тикъ са нимъ же и логофетъ · и ини мнози савѣщавахъ · да изидѣтъ ц(а)рѣ из гр[а]да · вазам[ь] са собою · избранних[ь] · елико мощно бѣдѣтъ на от[ь]сѣкѣ[ь] · не дающѣ град[ь] вазѣти тѣркомь · толико др(ь)зостно · пристѣпати ка градъ · и издалѣче · потрѣбнаа проволити · и ѡслишавше хр(н)стианѣ савѣрѣл[ь] се · ка намъ на помошь и тако савѣтѣющимь · нимъ · пришад[ь]ше ка ц(а)рѣ и сказаше · тако тѣрци · вазидоше на стѣнѣ · и содолѣвающ[ь] гражданолю · ц(а)р[ь] же константинъ вастѣд[ь] на кон[ь] · и погна напрасно и са нимъ · || (49б) в(а)си вѣлмѣжн · и стратиги вѣлики и мнѣше ц(а)ра · вѣлмѣжн · и стратиги · и срѣтахъ народ[ь] многоу бежѣши · и вазвращахъ их[ь] биющѣ · зѣстѣнниа же са инемн · стратиги · биахъ се · са тѣрци · ва градѣ · ѡвогда бежѣхъ от[ь] них[ь] ѡвогда крѣплахъ се · и биахъ се са намн · тѣрци же · мнози мюсть сатворше вахождахъ на конних[ь] · стратигом же · са зѣстеннемь · нападающим[ь] на тѣрки сѣрово и изгнѣашѣ их[ь] до стѣни на ѡбо тѣрци мнози ванидоше ва град[ь] конники · и пѣшци · и погнаше · пакн стратиги и биахъ се село · и содолѣвахъ гркѣе и ащѣ не би · ц(а)рѣ константинъ приспѣл ка нимъ конатна бѣше погнѣбѣ · градъ · ц(а)рѣ же нападѣшъ са избраннимн · свонимн исѣцашѣ их[ь] ѡжасно нѣже достизаше · разѣсѣкѣаше на двоѣ · и не ѡдрѣжавашѣ се мѣтъ его ни ва тѣмь · тѣрци же ѡкланяхъ се · не смѣющѣ стати противѣ его · и дрѣг(ь) дрѣга понѣкнѣваше н(а)¹³ нѣго · и васакнимь ѡрѣжѣ(мь) хотѣхъ · его ѡранинн · и срѣли многне пѣщѣхъ на него нь ѡбо б(о)ж(н)имь · промисломь · стрѣли их[ь] вѣсѣ · падахъ · мнѣго его лѣтѣще нѣ касяхъ се емъ · ц(а)рѣ же мѣтемь свонимь сѣцаше и бежахъ тѣрци из града ка ѡномоу · || (50а) мѣстѣ раздрѣшѣномъ и изидошѣ из града и тако б(о)ж(н)имь · хотѣннемь · избави сѣ град[ь] тан днѣ и ноци бивши тѣрци от[ь]стѣпише от[ь] града · на ѡтра же · епархъ николаѣ повѣле гражданолю мртѣвнѣ тѣрака измѣтѣти из града вань · нь показанне

¹¹ Написано сѣвѣрем се.

¹² Написано нь.

¹³ Написано нь.

· ц(а)рѡ мѣхмѣтѡ · бѣше бо их[ь] тако · ѡ · и · вазамшѣ их[ь] тѡрци сажегоше и епар(хъ) же · повѣлие раздрѡшѣнное мѣсто · града заградити дрѣвиемь · и бацѡѡ дѣлати мнѣще тако хот[ь]стѡпеть · тѡрци ц(а)рѡ же мѣхмѣ[ь] нь три дни остави · и сазваа пашини и санцак[ь] бѣги и г(лаго)ла имь · видимь ѡбо тако гаровѣ · си сохробрнше се · на нас(ь) и тако бранѣ творѣще са нини · нѣ можемь их[ь] · содолѣти · понеже на єдино мѣстѣ · боримь се · раздрѡшѣно мь многимь людѣмь · некамѣстѣно а малымь сѡцимь · содолѣвають · намь · на сатворимь пакн · юришь и г(а)мѡ · такоже и прѣждѣ приставивше кошѣ са зѣмле · и лѣствици на много мѣстѣ соколо града · и тако раздѣлет се граждане · по многимь мѣстѣх[ь] и тогда пристпимь ка раздрѡшѣно мѡ · мѣстѡ нѣ савѣща сокаанни · и сатвори б(о)ж(н)имь · попѡщѣниемь в(а)се хитрости пристѡпни · повѣле ѡготовати · || (50в) и воѡмь повѣле бити се са г(а)ждани по в(а)се часн без потиванни ·

и бисѣ знамѣнне · м(ѣ)с(е)ца маи · ка · днѣ грѣх[ь] ради наших[ь] бис(тѣ) знамѣнне страшно ва граде ношню ѡбо наставши противѡ пѣтка · освѣти се град[ь] в(а)сѣ и видѣвше стражне тѣчахѡ видѣти бившеє мнѣщѣ тѡрци · зажегошѣ град[ь] и вазкликнѡше вѣнемь гласомь и сабравшѣ се · мнози людие · виднше ѡ вѣликне цр(ь)кви · софие · ѡ врѡх изькокаань пламѣнѡ · согнѡше вѣликѡ изашадшѡ и окрѡжившѡ в(а)сѡ · цр(ь)ковь на дѣгѣ час(ь) · и савакѡпи се пламѣнѡ · на єдино мѣсто и прѣмѣни се пламѣнѡ · и бисѣ тако свѣтъ нѣизрѣтѣнни и абие вазиде на нѣбо · зрѣцимь натѣше · плакати · вапнищѣ г(оспод)и помилѡи свѣтѡ же сономь · достигшѡ до н(е)б(е)сѣ · и хот[ь]врѡзѣ се н(е)бо · и приѣтъ · свѣтъ · и пакн затворнше се н(е)б(е)са на ѡтриа же шадше сказаше патриархѡ ѡнѣ же сабравъ · в(а)сѣ боляри · и свѣтнники и понде ка ц(а)рѡ · и натѣше · ѡвѣщавати єгѡ · да изидѣтъ изь града · са ц(а)р(н)цѣю и тако нѣ послѡшаа их[ь] ц(а)рѡ и г(лаго)ла емѡ патриарх[ь] · вѣси ѡ ц(а)рѡ в(а)са прѣждѣ рѣтѣнна ѡ граде семь и н(н)на пакн ино знамѣнне страшно яви се · свѣтъ нѣизрѣтѣнни иже садѣиѣвѡе || (51а) ва вѣлицѣи цр(ь)кви б(о)ж(н)еи прѣмѡдрости софи са прѣжднни · свѣтннники и архирен и ц(а)ри бл(а)г(о)частивни · и агг(е)лѣ б(о)ж(н)и єгоже постави б(о)гѣ при изѡстиниане · ц(а)ри · на съхранѣние с(в)етне и вѣликне · цр(ь)кви и градѡ сѣмь · въ снѡ бо · ношѣ ѡтндошѣ на небо се знамѣннѣ [ь] тако м(н)л(о)стѣ б(о)жна · и цѣдрѡти · єгѡ ѡтндоше хот[ь] нас(ь) · и хотѣ[ь] г(оспод)ѣ б(о)гѣ прѣдати град[ь] · врагомь нашимь · грѣхѣ ради наших[ь] · и призва патриархѣ ч(а)в(е)ке ѡне иже видѣше · чюдо и тако ѡслишаа ц(а)рѣ г(лаго)ли их[ь] и паде на зѣмлю · тако мрѣтѡвѣ и бисѣ безг(а)с(а)нѣ на много час(ь) євѡ соблиаше єгѡ ароматѣскни водами и васти · пакн натѣтъ патриархѣ ѡвѣщавати єго да изидѣтъ · изь града · такоже и боляри єго в(а)си г(лаго)лющѣ емѡ тебѣ г(оспод)и ц(а)рѡ изашѡдшѡ · изь града са вѣликни ти хошѣши пакн б(о)гѡ хотѣщѡ мошно кс(тѣ) тебе · помочи и градѡ · и нини гради · околни · надѣждѡ имѡщѣ не прѣдадѡт се · васкѡрѣ невѣрнимь бл(а)говѣрни же ц(а)рѣ константинѣ · не ѡклони се нь них[ь] ѡвѣщание нь г(лаго)ла ка нимь ащѣ г(оспод)ѣ б(о)гѣ изволитѣ · како ми избегнемь · гнѣба єго колнко ц(а)рѣи прѣждѣ мѣне · бивших[ь] великих[ь] и славних[ь] · иже пострадаше и за своє хот(ь)тѣство помрѣше || (51б) и аз ли послѣднн сѣго нѣ сатворѡ на да ѡмрѡ зае са вами · и не послѡша их[ь] ва вѣтори же днѣ єгда · ѡслишаше хот[ь] шѣствне с(в)ет(а)го д(ѡ)ха · раслабншѣ се в(а)си и нападѣ нь в(а)сѣх(ь) · страх[ь] и трѣпѣ[ь] патриархѣ же ѡкрѣп(а)шѣ · их[ь] и ѡчаше их[ь] не хот[ь]паданте надѣждн · нь дрѡзанте чѣда дрѡзантѣ г(лаго)лющи нь

г(оспод)а б(ог)а нашѣго сп(а)сѣнниа · надѣж'дѣ вазложитѣ и ваздвигнѣмь ка нѣмѣ ѿ ѿчи и рѣцѣ · и ѿт[ь] в(а)сѣ д(ѣ)ше ваздѣхнѣмь и та избави[ь] нас(ь) ѿт[ь] врагъ наших[ь] и в(а)са сѣща на ни вражна · вазношѣнниа разденѣтъ · таковици · и ниници г(лаго)ли ѡкрѣплате народ[ь] · и вазам'ше с(ве)щѣнни саборъ с(ве)тне икони ѡбхождахѣ по стѣнама · града · просѣще м(н)л(о)сти · б(о)жне са сл'заци г(лаго)люще ·

Г(оспод)и б(о)жє наш[ь] безсамртни и бѣзнатѣлни · и садѣте'лю в(а)сее твари · в[н]дичиє и нѣвид(н)ичиє · иже нас(ь) ради · небл(а)годарних(ь) сашад[ь] са н(е)б(е)се · и капльтивн се · и кр'вь свою за ни · пролиави · призри ѡбо н(н)ица г(оспод)и вл(а)д(н)ико ц(а)рѣ · ѿт[ь] с(ве)т(а)го жилища твоѣго · на смѣрѣнниє рабн твоє и приди грѣшное нашѣ молєние · приклони ѡхо твоє · и ѡслиши г(лаго)ли наше · коначно погнѣбающих[ь] · сагрѣшихомь г(оспод)и сагрѣшихомь на н(е)бо и прѣд[ь] тобою · мр'ьскици дѣли · и стѣдничци и вса'таскици себе непотрѣбни · сатворихомь · || (52а) н(е)вѣх и зѣм'ли и тоє самое врѣм'є и нне жизни и нѣсми · дост'онни · вазрѣти на висотѣ твою ѡзлобихомь · твою бл(а)г(о)сть · и разгнѣвахомь · твоє · б(о)ж(а)ство · прѣстѣп'ающе твоє заповѣди и не послѣш'ающе · твоих[ь] повѣлени на ѡбо сам[ь] ц(а)рѣ вл[а]д[н]ико чл(овѣ)колюб'че · незлобнѣ си и длг'отрпѣлнѣ¹⁴ · и многом(н)л(о)стивь пророкомь своимь рѣкаль еси · тако хотѣн'немь св'онимь не хошѣ самрти грѣшникѣ · нѣ еж'є · обратити се и живѣ бити · елих и паки рѣче не приходь призвати пра'вѣд'них[ь] · нѣ грѣшни на покаание не хошєши бо вл[а]д[н]ико сазда'ние · рѣк'ь своих[ь] погѣбити · и еже бл(а)говолити ѿ погнѣблн · чл(овѣ)ч'ьскѣн нѣ хошѣши в(а)сѣмь сп(а)сти се · и ва разѣмь · истини прити · тѣм'же · и ли нѣдостонни · саздаание и тв'орєние · тв'оѣго б(о)ж(а)ства · бнѣше нѣ ѿт[ь] члѣм се · твоѣго сп(а)сѣнниа · нѣ тво'єже бѣзъчисаное бл(а)гостробєне · надѣющѣ се припадаѣмь · и послѣдѣемь · в(а)сѣмь ср[ь]д[ь]цѣмь нашимь и ищѣмь м(н)л(о)сть · твою · пощѣди г(оспод)и пощѣди ихже · искѣпиль еси животворною кр'вию твоєю · нѣ прѣда'ждь · нас(ь) врагомь и сѣпротивникомь · вл[а]д[н]и[т]и[а]ствнѣа твоего и ѡбъшѣдших[ь] ни · напастѣн · и свокоди насъ · || (52б) по м'нож(а)ствѣх м(н)л(о)сти тв'оєє · и нзм'н нас(ь) · по чюд[е]сѣмь · твомь · и даж'дъ слав'ѣ нмѣни твоѣ'мѣ · да по'срамѣт се · вра'зи твон и да постидѣт се · ѿт[ь] в(а)сакое сили и крѣпост[ь] их[ь] да сакрѣшит се · и да разѣмѣнѣ[ь] тако еси б(ог)ь наш[ь] г(оспод)ь и(сѣ)с(ь)х(р)исто)сь ва сл'авѣ б(о)гѣ ѿт[ь]цѣ :-:-

Ѿ таковици ѡбо и ниници м(о)льбеници гл(а)си по все · дни м(о)лѣще с(е) · члѣхѣ сп(а)сѣнниа своего тако'ждѣ · и в(а)си людие · прибегахѣ къ с(ве)тнимь б(о)ж(н)имь цр(ь)квямь · плачѣщѣ и ридающѣ и рѣцѣ нѣ н(е)бо · ваздѣющѣ · просѣщѣ ѡ б(о)га м(н)л(о)сти ·:

Нѣ ѡбо елико · прѣждѣ бл(а)г(о)д(е)тѣн и даровь · б(о)ж(н)их(ь) · и прѣч[и]стїє · б(о)гом(а)т(е)рѣ бл(а)годѣиани · сподоблєни бнхомь · толико н(н)ица грѣх[ь] ради наших[ь] пом(н)лованниа · и щѣдроть б(о)ж(н)их(ь) лишѣни · бнхомь · егда рѣче прострѣте рѣки вашѣ къ м'нѣ · ѿт[ь]врашѣ · ѿчи мое ѿт[ь] вас(ь) и лицѣ придѣте · гавити ли се · ѿт[ь]врашѣ лицѣ мое ѿт[ь] вас(ь) и паки елико сатвориши и елико · дѣлаѣши · нѣ навидитъ д(ѣ)ша моя таковици бо ѿт[ь]вѣтомь · и ли н(н)ица грѣх[ь] ради наших[ь] сподо'бнхом се · и м(о)лєн · и м(о)лєнниа нѣпретна · сѣт'ь б(о)г(о)ви · тѣрциже такоже и прѣждѣ рѣхомь по в(а)сѣ дни бра'нѣ творѣщѣе · || (53а) прѣзъ в(а)сѣ ношѣ

¹⁴ Написано длг'о · трпѣлнѣ.

ѿнѡ трѡдишѣ сѣ ѡ поможѣни · е҃го и е҃гда исправишѣ · е҃мѡ н(а)¹⁵ грѡдѣх[ь] ѡдарѣнное мѣсто
 · мало ѡстниа · и питниа и почи тѡ ноцѣ мало и ѡставишѣ дрѡжини дѣлати кѡлѡ боннѡ ·
 зѡстѣниа же · пакн повѣлаче нестн е҃го тамо и на чѣ пакн дѣлати бацѣ са ѡсрднемь · вѣлнкимь
 вѣ · ꙗки · м(ѣ)с(е)ца самоотрншѣ тѡрци ѡко дѣлають · бацѣ · и баскѡрѣ донде множ(а)ство тѡркъ
 нѣ распалоє · место · грѣци же протнвѡ · нх[ь] ѡдришѣ · фравѡра · же нѣкто са множ(а)ствомь
 · тѡркъкѣ нападе · на грѣки ва ннх же беше · е҃ · мѡжн страшни · вазоромь и вазрастом[ь] иже
 бнахѡ · грѣки нещѣдно · нз града же нзидѣ протостратѡрѣ · и с(н)нѣ е҃го андрѣн са многоми ·
 вон и ѡдришѣ · нѣ тѡрки и тѡ бистѣ · сѣча ѡжасна · видѣшѣ же сѣ стѣнѣ града ѡнѣх[ь] · е҃ ·
 тѡркъ · бнющнх[ь] силно · граждачн¹⁶ · и скочнше три брата · сѣ града и нападошѣ на ѡннх[ь]
 · е҃ · и сѣтахѡ се · люто ѡко ѡдвннн се тѡркомь · и ѡбншѣ · ѡна три брата · ѡннх[ь] · е҃ · тѡркъ
 · храбрнх[ь] · тогда нападе · на ннх[ь] множ(а)ство тѡркъ ѡни же · ѡтндошѣ · ва град[ь] безѣ ·
 вѣрѣда ѡ разрѡшеном же · мѣсте сѣч(ь) · не прѣсташе нѣ патѣ растѣше тѡрци же сѣ многою силою
 ѡдолѣвахѡ || (53б) грѣкомь · стратннн же и вѣльмѡжн са зѡстѣннѣмь · ратовахѡ · крѣпко
 и тѡ паде множ(а)ство ѡт[ь] ѡбонх[ь] · странѣ нѣ е҃же б(ог)ь · пронзволнтѣ · то нѣ прѣндѣтъ ·
 прнлѣтѣвшѡ ѡбо ванѣз'апѡ нз пѡшкн ѡдро рѣкше зрнѡ и развн зѡстенню дѣсноє плѣщѣ · и
 паде на зѣм'лю ѡко мртавѣ и падошѣ над ннмь · в(а)сн боларѣ и фрѡговѣ же критѣщѣ · и
 рндающѣ · и поннесошѣ е҃го ва дом[ь] тѡрци же · слншавше рнданне и смѣтенне людское и агне
 · баскрнчаше и нападошѣ и потапташѣ · грѣки и ва град[ь] нх[ь] вагнаше сѣкѡщѣ и бнющѣ ·
 и граждане натѣше вѣжати и погнѣбѣ · бѣ конатна прнспѣла градѡ ащѣ нѣ бн ц(а)рѣ ко-
 стантннѣ · прнспѣлѣ сѣ вон своннн · и нзбраннннн · и ндѡцѡ ц(а)рѣ сѣте зѡстѣннн носнмла
 е҃ае жнва · и басплака се ѡ ннѣмь и ѡтнде на бон · зѡстѣннн же мало · полѣжавѣ · ѡмре ·
 ц(а)рѣ же константнн[ь] нападе нѣ тѡркн сѣ нзбранннн своннн и сѣчаше нх[ь] нѣштѣдно и
 ащѣ · и по коноу ѡдарашѣ то падахѡ прѣд ннмь · тѡрци же ндѣвшѣ крѣпѡстѣ и мѡжаство
 · ц(а)рѣво · бежахѡ ѡт[ь] ннѡго и прогна нх[ь] до ѡного · мѣста раздрѡшѣннаго и тѡ побншѣ
 тѡркъ множ(а)ство сѣтахѡ бо нх[ь] ѡко и скѡнѣ || (54а) и разбегошѣ се на странах[ь] и такѡ
 б(о)жнмь промнслоомь · та д[а]нѣ свободн се · граад[ь] тѡрци же ѡтндошѣ ѡт[ь] града · ва плѣкъ
 свон гражданѣ же падахѡ потнвати и не бе тоє ноцн ннчтѡже · ц(а)рѣ же константннѣ са
 патрїархом[ь] и в(а)сн людне · пондошѣ · ва велнкѡю цр(ь)ковѣ благодарѣщѣ · г(оспод)а б(ог)а и
 прѣч(н)стѡю б(о)гом(а)т(е)рѣ · и похв'алнхѡ б(ог)а ꙗ ц(а)ра · нецн же рѣкошѣ · ѡко и саамь · ц(а)рѣ
 вазнѣсе се · ва ср(ь)д(ь)цн своѣмь · и чнахѡ · ѡт[ь] шѣст'вннн · тѡркъ не вѣдѣхѡ бо б(о)жннн
 нзволннннн · ц(а)рѣ же мѡх'мѣл[ь] ндѣвѣ толко паде нннѣ вон свонх[ь] · и константнновѡ храбростѣ
 и тоє ноцн нѣ сп'а и сѣвѣл[ь] · сат'вори сѣ своннн и хотѣ тоє ноцн · ѡт[ь] стѡпннн ѡт[ь] гр[а]да
 · заннѣ · боашѣ се да не прндѣтъ · по мѡрѡ помѡщѣ и нѣ поидѣ да сабѡдѣт се б(о)жннн нзволннннн
 и савѣл[ь] та тако савршн се ·

и бнсл[ь] ино знаменне

сѣдмн час(ь) ноцн · настѡпн на граад[ь] тма · велїа ваздѡх ѡбо на аерѣ огѡстнвшѡ сѣ ·
 и бистѣ над градомь платѣвннм[ь] образомь · ннзпѡщнхѡ сѣ ѡко слѡзн капле велнкѣ подобнн

¹⁵ Написано нь.

¹⁶ Написано граждашѣ.

величавом[ь] вѣнчаномъ окъ чрьнѣ · и трѣпетахъ капле · на земли на дльгъ часъ · тако дивити сѣ в(а)сѣмь людемь · и въ тѣхъ и ѡжасе биты пѣтрѣ арх же || (54б) анастасіе събравъ в(а)сѣ саборъ · и пондѣ къ ц(а)рѣ · и г(лаго)ла емъ · свѣтаенши г(о)с(поди)не ц(а)рѣ константинѣ · в(а)са прѣждѣретѣнна ѡ граде самы добрѣ вѣси такожде и ѡт[ь]шаствѣа с(ве)т(а)го д(х)ха видѣль еси · и се пакн тварь проповѣдѣтъ погнбелъ градъ сѣмъ нѣ м(о)лимъ тѣ · изиди из града да нѣ погнбѣмь в(а)си вакъспѣ · б(ог)а ради изиди и повѣдѣа емъ многаа · видѣнниа · прѣждѣ их[ь] ц(а)рѣи и симь подобна и нѣ послаша их[ь] ц(а)рѣ нѣ ѡт[ь]вѣща имь волиа г(о)с(подь)ниа · да бѣдѣтъ · ц(а)рѣ же мѣхъ мѣл[ь] тако видѣ тимъ над[ь] градомъ · и рѣкошѣ емъ знамѣнне вѣлико · кс(ть) · и градъ сѣмъ бѣдѣтъ · погубѣа ѡн же повѣле ѡготовити воѣ и въ кѣ мана пѣсти на прѣд[ь] многне ѡрѣжники · пѣшциѣ и пѣшкни и за ними в(а)сѣ воин(ь)ство · и поставишѣ пѣшкни противъ раздрѣшѣннаго · мѣста и натѣше бити ѡт[ь] в(а)сѣмь то мѣсто ѡт[ь]бишѣ граждане ѡт[ь] того мѣста и поскоришѣ пѣшциѣ чинити пѣл[ь] воѣмь и изравнати ровь сирѣч(ь) хѣндекъ · и напѣстише · тѣрки и · вѣсѣли · плькови · и потѣрашѣ граждане стратигомъ же · и магѣстратом[ь] и коннимъ приспевшимъ · и под[ь]крѣпишѣ народ[ь] и бниахъ се са тѣрци и тогда приспе и г(о)с(поди)нѣ и ц(а)рѣ константинѣ · са вѣльмъ жи и са избраними вон свонми · || (55а) нѣ почивахъ · ц(а)рѣ же мѣхъ мѣл[ь] сабръавъ своних[ь] в(а)сѣх(ь) раздѣли имь мѣста · ка пристѣпѣ постави ѡбѣ корачъ бега · противъ ц(а)рских(ь) полать¹⁷ · и дрѣвѣних[ь] врачь · и бѣгъльбѣ бега вастѣинаго постави противъ пинани · и златаго мѣста а бегъльбѣ · бега запад[ь]ниаго · противъ врачь с(ве)т(а)го романа раздрѣшѣннаго · мѣста столъ же морскомъ баатаѣгию и заганъ · и ѡбѣстѣпишѣ ѡбе страни ѡт[ь] мора тако да окрѣжѣл[ь] · в(а)сѣ град[ь] и ва ѣднно вѣмѣе и ва ѣднни[ь] час(ь) да ѡморѣтъ · на град[ь] · по сѣхъ же и по моръ и тако ѡрѣднѣвъ въ кѣ · м(ѣ)с(ѣ)ца мана проповѣдникомъ же · баскликнѣшимъ агарѣн(ь)скѣю их[ь] м(о)л(н)ѣвъ и абне баскличѣа в(а)сѣ воин(ь)ство и пристѣпише ка градъ и поставишѣ пѣшкни и кошѣ и лѣственицѣ и граади дрѣвѣенне и ине казни стѣнобитние такождѣ и по морѣ кораби многне и галне и натѣшѣ · бити град[ь] ѡт[ь] в(а)сѣх(ь) · странѣ и сагнаше гражданѣ · съ стѣнѣ и поставишѣ · гради дрѣвѣенне и кошѣ високне · насипати зѣмлею и лѣственици многне · хотѣшѣ вазити нѣ градъ нѣ не дагахъ · нимь · граждане нѣ бниахъ се крѣпко · ц(а)р(ь) же мѣхъ мѣл[ь] · съ в(а)сѣми · вон свонми ѡдрнѣвъ ва свирки и тимпани · разлчнниди и ваплеимь · вѣликим[ь] тако бѣра силнаа мнѣшѣ во ванѣзапѣ · || (55б) приети · град[ь] стратигом[ь] же грьчаскимь съ зѣстеннеимъ · бниошѣ се крѣпко са тѣрци нѣ ѡбѣ ещѣ часъ не доспевшъ · прѣмагахъ их[ь] и бе браанѣ вѣлннѣа тако страшно и жѣстоко бе видѣти ѡбѣстранѣ дрѣзности и мѣж(а)ство · патриарх(ь) же съ болгарн бѣше ва вѣлицѣи цр(ь)кви нѣ ѡт[ь]стѣпно м(о)лѣшѣ б(ог)а · и прѣч(и)стѣю б(о)гом(а)т(е)рѣ о помощи и ѡкрѣплеени нѣ врагн · плачь и рндае и г(лаго)лашѣ · баскр(ь)сни г(оспод)и помози намь кончно погнбающимъ · нѣ ѡт[ь]рнни люди твоних[ь] до конца · нѣ даждѣ достоиннѣа твоего · ва поношѣенне · сѣровомь радѣмь сннимъ да нѣ рѣкѣл[ь] гдѣ кс(ть) б(о)гъ их[ь] нѣ да познаюл[ь] · тако ти еси б(о)гъ наш[ь] г(оспод)ь і(с)с(ь)с(ь) х(ристо)с(ь) · ва слава б(ог)ъ ѡт[ь]цѣ амин[ь] · тако и прѣс(ве)тен б(о)гом(а)т(е)ри вазглашающѣ · ѡт[ь] в(а)сѣ с(ве)та вл[а]д[и]м[и]р[и]цѣ ста ни ваздѣвши прѣч(и)стне своѣ рѣце ка с(и)нѣ и б(о)гъ свѣмъ и ѡтнши · вл[а]д[и]м[и]р[и]цѣ при ѡстѣх[ь] ада есми · поскори

¹⁷ Написано полать.

ѿ м(н)л(о)стиваа и чл(овѣ)колюбиваа м(а)ти и изми · нас(ь) прѣжде даж'е · не пожрѣтъ
 ады нас(ь) тако да прославит се · имѣ тв'оє с(в)етое сицѣ вапнюще и м(о)лѣщѣ се нѣ престаихъ ·
 ц(а)рѣ же константинѣ пришад[ь]шѣ · са избранними св'онми вои къ раздрѣшѣнному · оному ·
 мѣстѣ · и видѣ браанѣ тежкѣ ста тѣ · и в(а)си вѣлмѣжн и сказаше еми || (56а) ц(а)ра мѣхмѣта
 зстрмленне и аене вазѣпн бл(а)говѣрни ц(а)рѣ константинѣ са платѣмь · ѿ братне и дрѣзи · приде
 врѣме · оберѣсти славѣ вѣнѣю за цр(ь)кви · б(о)жне · и за православною вѣрѣ христинанскѣю
 · и сатворити что · мѣж(а)ствно на памѣт[ь] послѣднюю и здаривѣ фарнѣж свон да здритѣ ·
 нь ц(а)ра · мѣхмѣта · нь ѿт[ь]мащѣнне крѣви хр(н)стиан(ь)ские · и васхитишѣ · ег'о болатѣ и
 ѿрѣжници съ нюждѣю · вѣликою занѣ не бе дѣло прилично · сѣщѣ мѣхмѣтѣ · ва силѣ вѣлнцѣи
 ц(а)р(ь) же константинѣ · извлѣкъ мѣгъ свон и понде на тѣрки и ег'о же здарашѣ по ра'мѣх[ь] или
 по рѣбрех[ь] прѣсецаше · на поли тѣрци же видѣвше зжасахъ се крѣпости · ц(а)рѣвон и бежахъ
 · из града видѣвше же стрѣтиги · градски ц(а)рѣво мѣжаство в(а)си зстрмнишѣ се · на тѣрки и
 изгнашѣ их[ь] сирѣчь · за мѣтирѣзи и хѣндѣк(ь) · ц(а)р(ь) же мѣхмѣтѣ по'вѣлие · тѣрки · бнющѣ
 възвращати нѣ гр'кѣи и бистѣ сѣчь люб[ь] · и стрѣли их[ь] полрачахъ · с'вѣт[ь] ѿт[ь] мнуж(а)ства
 стрѣльн · грѣци же · са града мѣт'ахъ · на тѣрки · смолз зажеженѣ · и сл(ь)нцѣ зандѣ не прѣста
 · сѣч[ь] · мѣхмет' же · ц(а)рѣ саамь сокою скакашѣ по мѣстех[ь] · кринче и въпне ка воѣмь чапаше
 зже пожрѣти град[ь] нь збо гражд'анѣхъ || (56б) нѣ стѣнах[ь] града сѣщѣ стоахъ дрѣз'остнѣ
 и вапнахъ дрѣгъ дрѣга поскоримѣ братне крѣпко и помрѣмь за с(в)етие цр(ь)кви и сѣкоше
 с(е) до полѣ ноци · и съ града бѣюще изыгнашѣ · тѣрки ѿт[ь] хендѣк(ь) и преста сѣч[ь] мѣхмет
 же · нѣ ѿт[ь]стѣпн ѿт[ь] града · браанѣ ѿт[ь] нне къзни св'оє · да нѣ за'жегѣл[ь] грѣци ноци
 сѣщи · за зтра ж'е · пакн натѣшѣ · бити из многих[ь] · пѣшкѣ оно · мѣст'о раздрѣшѣнное
 и ѿ дѣветом[ь] ча'сѣ днѣ нарѣди · пѣшкѣ вѣлнкѣю и здаривѣ ва ба'шѣ и дваши · и триши
 и раздрѣшише бащѣ баща збо кѣла бонна · нарицаѣт се и бивши · ноци приде зѣстѣнниа
 съ мнуж(а)ством(ь) и н'атѣ · дѣлати бащѣ сирѣчь(ь) кѣлѣ разбеннѣю и ванѣ'запѣ долѣте изъ
 пѣшки гадро сирѣчь(ь) зр'но камѣнно и зрани зѣстниана по пр'сѣх[ь] · и па'дѣ тако мрѣ'авѣ · и
 едѣва · ѿт[ь]нѣсо'ше ег'о ва' домѣ и болатѣ · и фрѣгове и в(а)си людне · разтатахъ се нже бѣхъ
 са нимѣ · и не вѣдѣхъ ч(ь)то сатворити · сѣ же бистѣ изволеннемь б(о)жнимь нѣ погнѣлѣ ·
 граадѣ · понѣж'е оно мѣст'о разсѣтое зѣстѣнниа хранишѣ · вѣлинею силою храбар бо бе и мѣдрь
 · и ратному дѣлѣ искѣснь село егда же · сказа'шѣ · ц(а)рѣ авнѣ ѿтпѣчали се ц(а)рѣ и приде ка
 ниѣмъ и в(а)си болатѣ · вратѣве же || (57а) и нападе на тѣрки многимь · тѣрко'мь сѣщимь
 ванѣ'стрѣ · гра'да · самѣснше с(е) съ ними и сѣчахъ се тѣшкимь и свѣрособразнимь внинемь ·
 и прогнашѣ их[ь] · ка раздрѣшѣнному · мѣстѣ беглер(ь) бег же васт'очни вѣликѣ бе тѣлоомь и
 мѣж(а)ствнѣ · васкрнчав[ь] съ вѣсю силою васточною · нападе на грѣки · и раз'мѣси плѣ'ки и
 вазмь к'опне · здрн нь ц(а)ра константина ц(а)р(ь) же поднесе щитѣ и ѿт[ь]ринѣвъ к'опне и здари
 ег'о мѣтѣмь и раз(ь)сѣтѣ ег'о до сѣд'ла · и авне вазѣпнишѣ тѣрци · многими гласи и вазамше бега
 ѿт[ь]нѣсо'шѣ · ц(а)р(ь) же пригласивѣ свонх[ь] си и ванндо'шѣ · ва пл'ки и изг'нашѣ тѣрке из
 града нь ащѣ · и гора'мь · подвигнѣти се б(о)жнѣ изволеннѣ · нѣ прѣмоши кѣстѣ · ащѣ бо рѣче
 г(оспод)ь · хранитѣ град[ь] васѣ б'дѣ стрѣги тѣрци же · под мнуж(а)ство сѣще измѣнахъ се¹⁸ на
 браанѣ гр'комѣ в(а)сѣгда · едннемь · и ѿт[ь] многога трѣд'а изнѣмог'ахъ и пада'хъ ц(а)р(ь) жѣ

¹⁸ Написано изизмѣнахъ се.

мѣх'мѣт[ь] · слиша'въ васточнаго беглерь бега · збненне и пла'кавъ се о нѣмь · село · вѣлми бо любеше · ег'о разѣм'а ради и храбрости · и възгарив се самь пон'дѣ са в(а)седми силами а нь ц(а)ра константина повѣле || (57б) нарѣднати пѣш'ки боашѣ бо се ег'о · тако · да нѣ изидѣтъ · из град(а) · са силами и нападнѣ[ь] нѣ нихъ · и приш[ь]дѣ бѣзбожни и ст'а противѣ разорѣнаго · мѣста и повѣле бй[н] из пѣш'къ да сот[ь]стѣпѣтъ гражд'анѣ · и по снх[ь] напѣсти · балтаци пашѣ са многими силами и посла нь ц(ь)ра · ꙗ · кон · избранних[ь] и запо'вѣда им[ь] да злѣтѣтъ ц(а)ра ащ'ѣ · бѣдѣтъ · имь и до съмрти · или из пицали да збнѣ[ь] его · стратиги жѣ · и вѣлмѣжи · видѣв'шѣ · зстрѣмленне мѣхмедово · придошѣ · съ силою вѣлнкою и сот[ь]вѣдошѣ ц(а)ра коста'нтина · да нѣ погнѣнѣтъ въсѣ · бл(а)говѣрни же ц(а)рь константинъ патѣ гор'ко г(ла)гола имь нѣ помнитѣ ли слов'о еже рѣкох[ь] вам[ь] и обѣ[ь] положих[ь] да зм'рѣ здѣ са ва'ми · нѣ дѣн'те · мѣне · они же в(а)си сот[ь]вѣщашѣ ми в(а)си зм'рѣ'мь за цр(ь)кви б(о)жне и за тѣбе г(оспод)и ц(а)рѣ и ваз'амшѣ ег'о сот[ь]вѣдошѣ его сот[ь] народа · и пакн зѣщав'ахѣ ег'о мно'го · да изидѣ'тъ из града · и давшѣ елѣ · послѣднее цѣлованне са ридани'мь и вазв'ратншѣ се нь зрѣнное · мѣсто · балтаци же · паша приспе · съ многою · силою · и срѣтошѣ ег'о гражд'анѣ на разорѣномѣ мѣстѣ нь не могошѣ здржати ег'о и ваннѣ ва' град[ь] съ в(а)сѣми || (58а) силами и нападѣ на гражд'анн и бнсть сѣтъ крѣпчанши патѣ · в(а)сѣх(ь) прѣждних[ь] и падошѣ стратиги и маг'в'срати · и в(а)си вѣл'мѣжи тако · мали сотидошѣ · ва извѣщ'енне ц(а)рѣ извѣнних же тѣр'къ · и гражд[а]нъ · нѣ бе числа · три же тисѣщѣ · тѣр'къ обхожд'ахѣ в(а)сѣ · страни · града ищѣще зловити · ц(а)ра коста'нтина · ц(а)р(ь) же мѣхмѣ[ь] пакн васк'орѣ зрѣднѣ · и посла в(а)сѣ свою силѣ по в(а)сѣхъ злнцах[ь] и по в(а)сѣх(ь) вратохъ · града стрѣщи ц(а)ра · сам же · оста са яничари и обратив се пѣшки и пицали зстронѣ около сѣбе боашѣ бо се ц(а)ра · бл(а)говѣрни же · ц(а)рь константинъ тако слиша бившее · пондѣ · ва вѣлнкою · цр(ь)ковь и падѣ · на землю просе м(н)л(о)сти · б(о)жне и прощ'енна грѣховъ · и прости се · са пат'рнархомь и съ ц(а)р(н)цѣю · своєю · и са в(а)сѣмь саборомь · и поклонн се нь в(а)сѣх(ь) страни · до зѣм'а'е · са платѣмь · и притѣсти се с(в)етнх(ь) тинъ х(ри)с(то)вех(ь) · рѣкою патрнарховою · и пондѣ изъ цр(ь)кви · и авне ваззпн'шѣ · в(а)си клирици и в(а)сѣ народ[ь] · сѣщи тѣ и жѣни и дѣти им'же не бѣ числа риданиемь · и платѣмь тако мнѣти се колѣб'ати сѣ · цр(ь)кви и г(а)си их[ь] мно'го до н(е)б(е)сѣ · достиг'ахѣ идѣщ'ѣ же · бл(а)говѣрномѣ ц(а)рѣ константинѣ || (58б) са платѣмь єдино слов'о рѣче ащѣ к'то хо'щѣ[ь] пострада'ти за б(о)жне цр(ь)кви и за православнью вѣрѣ · христинскѣю · да пондѣ[ь] нинѣ са мною и васѣдъ нь конъ свои пондѣ ка' златнмь вратом[ь] · чапашѣ бо срѣсти тѣ ц(а)ра мѣхмѣ'да сабра жее тѣ са ц(а)рѣмь · ꙗ · кон и обрѣ'те з вратох[ь] множ(а)ство · тѣр'къ иже тѣк'ахѣ ег'о · и побнѣ их[ь] мно'го и пондѣ · нѣ врат'а · нѣ не мо'же изити сот[ь] многаго трѣпна · люди · и тѣ срѣтошѣ ег'о оно три тисѣще и избранних[ь] · мѣхмѣтових[ь] · и сѣкошѣ се · съ нимь · до ноши · и тѣ пострада бл(а)говѣрни ц(а)рь константин[ь] · за с(в)етые б(о)жне цр(ь)кви и за православнью х(ри)стинскѣю · вѣрѣ м(ѣ)с(е)ца маиѣ ꙗ · днь сказашѣ · оставши сот[ь] кон ег'о · тако збн ц(а)рь мно'го тѣр'къ на томь · мѣстѣ · ндѣж'е · пострада · и сабнст се рѣтѣн'ое · константином[ь] сазда се градъ и пакни константиномь · и скон'ча сѣ · занѣ сагрѣш'еннемь и оставленне врѣмѣнемь виваѣт[ь] ·

Злодѣяние бо · рѣче и бѣззаконне · прѣвратн[ь] · прѣстоли силних[ь] · о вѣлика сило грѣховнаго жѣла о колника зла творн[ь] прѣстѣпленне ·

ѿ горѣ тѣбѣ сѣдмохълмни градѣ ꙗко погани тобою овладати · начѣ[ъ] и бо коли-
 ко бл(а)годѣтен || (59а) нъ тѣбѣ вазснашѣ овогда прославѣае се и вѣлнчае патѣ нних[ъ]
 градоб(ъ) овогда многообразне и многократнѣ · наказуен и нѣста'вѣае бл(а)г(н)ми дѣли · и
 чюд[е]си · прѣславниди · овогда на в'раги побѣдѣди · прославѣае се · и нѣ прѣст'ага'ше поуѣае
 · къ сп(а)сѣнню · призивѣае · и житѣнс'книди изъобили стѣ'шае · и зкра'шае · в(а)сачаскниди ·
 тако же · и прѣнепорочна · м(а)ти х(рист)а б(ог)а нашѣ'го нѣнизрѣтѣнниди бл(а)годѣаниди · и
 нензкѣтѣнниди дарованиди · м(н)ловаше · и хр'анѣаше ва в(а)са вѣмѣ'на · тни же градѣ · ꙗко
 нѣистов(ъ) · юже на тѣ'бѣ' м(н)л(о)сѣб(о)жню и щѣ'дротн · ѿт[ъ]враш'аше и се нинѣ · ѿ[ъ]крн се
 гнѣвь · б(о)жи на тѣ'бѣ' · и прѣдасть те'бѣ · ва' рѣце · врагомъ · и к'то нѣ восплатѣт се или к'то не
 вазридаѣ'тъ · ѿт[ъ] те'бѣ нъ збо пакн вазврати се · ка прѣдлѣ'жещѣмъ · бл(а)говѣрнѣа же ц(а)р(н)ца
 ва иже час(ъ) · прости се съ ц(а)рѣмъ постриже се ва иночаски · собр'азъ · оставши же · болѣре
 ваз'мше ц(а)р(н)цѣ и ѿт[ъ] бл(а)городних(ъ) д(ѣ)вицъ много и младих[ъ] же'нъ болгарских(ъ) · много
 и ѿт[ъ] пѣс'тише их[ъ] ва кор'аблех[ъ] зхстѣннеких[ъ] въ алорѣю · и ва ѿстр'овн ка п'лѣменемъ
 · граждѣне же · оставши нѣ покараахъ се тѣркомъ · нъ по злицах[ъ] · и по подрѣмкох[ъ] бнахъ
 се са ниди и въ днь тѣ падоше многи ѿт[ъ] ннихъ · || (59б) так'ождѣ · и въ пирг'овѣх[ъ] конни
 не прѣдѣахъ се нъ бнахъ се · съ тѣрци и ване града и ванз'т'рь · ва д'не беж'ахъ · и кр'нахъ се ·
 ва подрѣмкох[ъ] и пивницах[ъ] а ва н'очи нзлазехъ · и бн'ахъ се са тѣрци · дрѣзи же нзаши · на
 полати и мѣт'ахъ кѣрамниди и кровн · полатни · и дрѣв'еса зажн'ающѣ · метяхъ · нъ них[ъ]
 · и дрѣгне многне бедн творахъ нмъ и бнахъ се · санцакъ бега же васточни · посла ка ц(а)рѣ
 мѣхмѣ[ъ] · г(лаго)лѣ ащѣ ти не ванндѣши ва град[ъ] нѣ бхдѣтъ ѿдоленъ град[ъ] · ц(а)р(ъ) же
 ещѣ боѣашѣ се константна и сътвори вѣлне вазнсканне ѿ ц(а)рѣ и ѿ ц(а)р(н)ци · не смѣашѣ бо
 ваннни ва градъ и бешѣ въ разлишлиени вѣлнкни · и призваа болгарѣ · и воѣв'одѣ · констан-
 тиновъ · их'же бешѣ пондѣлѣ нъ ратн · и дадѣ нмъ твр'дъ рѣчь свою и дари · и посла их[ъ] съ
 пашами рѣцин гра'жданомъ по в(а)сѣх(ъ) злицах[ъ] · реть ц(а)ра · мѣх'мѣ[ъ] · съ к'летвою ег'о да
 прѣст'анзтъ безъ в(а)сакого · страха и збнства · и пленѣнни · ащѣ ли же не послзшаю[ъ] · то
 в(а)сѣх(ъ) в(а)сѣ и жѣни и дѣти мачъ мон поасѣ · и се'мъ бившъ · прѣста бон и вѣдаше с(е) · в(а)си
 · болгаромъ и стратнгомъ и пашамъ · ва рѣки · слнша'в же сна ц(а)рѣ мѣхмѣ[ъ] и вазрадова се село
 · и посла ва' градъ¹⁹ ч(е)стити злици и позорица въ ·аи · днь по брани посла || (60а) един'ого
 санцакъ бега по в(а)сѣмъ злицамъ са многоди люди да к'то не збнеть · кого а ц(а)рѣ понде съ
 мн'огою · силою въ в'рат'аа с(в)ет(а)го романа ка вѣлнкн · цр(ъ)кви · ва ни же · па'триархъ и
 в(а)сѣ сабор[ъ] с(в)ецѣнни · и народ[ъ] бѣзъ числа жѣнъ и дѣтен и придѣ ц(а)рѣ прѣд[ъ] цр(ъ)ковъ
 · и слѣзе съ конѣ и пад[ъ] на зѣмлю лицѣм[ъ] и вазь'мъ · зѣмле посипа главъ свою хвалѣ'щѣ
 · б(о)га · и потѣди се · ѿномъ · вѣлн'комъ зданню цр(ъ)ковномъ · и рѣче ва' истинъ людне сѣи
 бишѣ и придошѣ · а по них[ъ] син[ъ] подобни нѣ бхдѣтъ · и ванндѣ · ва цр(ъ)ковъ тогда · ванндѣ
 мрзость запѣщѣнни ва с(в)етлици · б(о)жне и с(ъ)та на мѣсте с(в)етѣмъ ег'о патр'іарх[ъ] же и
 в(а)сѣ · клнрос(ъ) са наро'домъ ваззпнше · съ сл'зѣми и падошѣ · прѣд[ъ] нимъ · ѿн' же под'аавъ
 · рѣкою рѣче нмъ · тебе г(лаго)лю анастасе · и в(а)сен дрѣжнне · твоѣи · и в(а)сѣмъ народъ ѿт[ъ]
 дньшнѣаго дне напѣд[ъ] не збонтѣ се · гнѣва мого ни збнства ни пленѣнни · и обратнв се ка
 пашамъ рѣче · и са'нцакъ(ъ) бегомъ да запрѣтѣ[ъ] в(а)сѣмъ воинствъ и в(а)сакомъ чинъ мнх[ъ]

¹⁹ Написано свакако грешком најпре ва арад[ъ], а онда исправно ва градъ.

вратах · да в(а)сѣго народа · градскаго и жѣнь и дѣтен ни ѡбиствоумь ни пленениемь ни иноу коюю гязвою или бѣдоу пов'рѣдѣтъ ащѣ ли кто прѣстѡпнѣи[ь] наше · повѣлиенне · самртню да ѡмрѣтъ и повѣлиє · || (60б) народѡ излѣсти ис цр(ь)кве и да ндѣл[ь] конждо ва дом[ь] свонхъ · хотѣше бо видѣти зрѣжденїе и скровища цр(ь)ковнаа · народѡ жѣ ндѡщѡ из цр(ь)квѣ ѡл[ь] прьваго часа до дѣветаго · ещѣ сѡщил[ь] многил[ь] въ цр(ь)кви · и изиде ц(а)рь из цркве и видѣ изашадших[ь] пл'ко позорищѣ и ндѡщих[ь] много и ѡдиви се толнкѡ народѡ изашадшѡ ѡт[ь] единне цр(ь)кви · и иже не бе числа и поидѣ ка ц(а)рскоумѡ · дворѡ и тѡ срѣте его неки чл(овѣ)къ · и принѣсе емѡ главѡ · бл(а)говѣрнаго ц(а)ра константина он же ѡкаанни вазрадова сѣ вѣлми и призва болгарѣ ї вапроси их[ь] да рѣкѡт[ь] истинѡ ащѣ то кс(т)ь гл'ава ц(а)рева · они жѣ страхомь ѡдрж'мили · рѣк'ошѣ емѡ то кс(т)ь сѡщ'аа гл'аваа ц(а)рѣва он же ваз'умь ѡблѡбизавь ю · и рѣ'че ва (н)стинѡ · явлена те б(ог)ь · мнрѡ да'дѣ патѣ' же и ц(а)ра · почто вѡсѡе погнбе и посла ю · ка пат'риархѡ да ѡбложнѣи[ь] ю · срѣб'ром[ь] и злат'омь · и да сахранит ю такоже свѣтъ самь · патри'архѡ же ваз'умь бл(а)говѣрнаго ц(а)ра · гл'авѡ · и ѡмлив ю положи ю ва ковчѣгъ · срѣбр'нь · и позлащѣн[ь] · и положи ю ва вѣлнцѣи цр(ь)кви · под[ь] прѣсто'ломь · ѡт[ь] дрѡгнхъ же · слишахомь · тако ост'авших[ь] са ц(а)рѣмь ѡ злаатих[ь] вратѣ съкривше ю и ноциню ѡт[ь]нѣсошѣ ю ва салѣвтѡ и съхранишѣ ю · тамо ѡ ц(а)р(н)ци же бн'вшѡ || (61а) вазисканню много и сказ'ашѣ мѣхмѣлѡ ц(а)рѡ · тако вѣликъ · дѡжѡ и вѣлник · доумѣстникъ и анактос(ь) и прѡстратѡв[ь] с(н)нѣ андрѣи · и братинич(ь) · і ѡт[ь]сань и фѡла · палѡологъ · и епархъ · градски никѡлаѣ · ѡт[ь]пѡстише · ц(а)р(н)цѡ · ва кор'аблех[ь] · истѣзав[ь] их[ь] мѣхмѣлѣи[ь] и повѣлиє самртню · казнити и снмь тако бнвшимь · грѣх[ь] ради наших[ь] · ц(а)р(ь) же мѣхмѣлѣи[ь] се'дѣ нѣ престолѣ ц(а)риграда · бл(а)городнѣишаго патѣ' в(а)сѣх(ь) градовѣ по(д)ь сл(ь)нцѣмь · и владати начѣ · владѣющимь · двема тѣстми · в(а)селѣенне и ѡдоле ѡдолѣвшимь грѣд'аго ар'таѡѡже иже нѣвалѣстимь бѣше · пѡчинани · морским и воеводѣ ширѣ землѣ · и потрѣби потрѣбнвших[ь] трою великѡю ѡт[ь] сл(ь)нцѣ · и землѣ и ва запѡстѣнїе коньчино положи ѡвѣи ѡвѣи :

Начѣла зѡ мнрѡ по прѣшастви пѣл[ь] тисѡщѣ · и ѡсамь сал[ь] · и чѣтирдѣсѣл[ь] и чѣтирѣх[ь] лѣтехъ начѣло принѣтъ · битниа ц(а)рствѡюци граадѣ · сазданѣ бнслѣ · великимь прьвкимь ц(а)рѣмь · бл(а)гочастивимь и равноап(о)с(то)льним(ь) константином[ь] и ѡбновлен[ь] бнствѣ ѡт[ь] с(в)етых(ь) ѡт(а)ць · иже ва никеи · тнѣ · и нарѣчен[ь] бнствѣ нови римь · ванже ѡт[ь] в(а)сѣе васѣлиенне · в(а)са блага б(о)ж(а)ставна и чл(овѣ)ч(а)ска васѣлена · бнщѣ и тогда зѡ радѡст'наа и свѣтла и в(а)са вѣселниа исплнѣнаа и по в(а)са врѣмена || (61б) растѣше и множашѣ се · и в(а)сѣми добримь цвѣтешѣ · и сїашѣ въ в(а)сѣх(ь) · градѣх[ь] такоже сл(ь)нцѣ · и нѣ тачню чл(овѣ)ци нѣ агг(е)лїи зрѣше радѡвахѡ се · и б(о)гъ прославляѣмь · бнвашѣ · и вл[а]д[н]ч[н]ца б(огородн)ца застѡпа'шѣ и с(в)еты чюд[о]творци б(ог)а м(о)лѡухѡ · прѣбнствѣ же растїи и разѡширае се · ѡт[ь] прваго ц(а)ра константина лѣл[ь] тисѡщѣ · и сто и сѣдамь на дѣсѣлѣ · до послѣднаго ц(а)ра константина с(н)на манѡилѣва · въ ег'оже лѣта постнже са'брьшити се · и запѣчатанїи · зли грѣх[ь] ѡвѣи м'не · и в(а)са тогда · того града блага · без вѣсти сатворише · и пѣлинъ · б(о)жна сѡда · не тачню на ц(а)рствѡюци граадѣ на и на того самого · константина ц(а)ра · и нѣ в(а)се сѡщ'еє · ва ѡбласти его излнати при немъ же · нѣ радѡст'на нѣ горѣ и ѡвѣи вазнвахѡ · прїемлемѡ градѡ · ѡт[ь] бѣзбожннх[ь] тѡркъ · ѡвѣи ѡтробамь прѣсе'каемь · ѡвѣи

же · мѣти проб[а]даемн нни же главами љсекаемн и мл[а]д[е]нци от[ъ] стѣнѹ разбиваемн · и с(вє)щѣннє цр(ь)квн и тѣстннє иконн · и с(вє)тнх(ь) моци раздраблѣмн и огню и вѡдѣ · прѣдаемн · и с(вє)тѣи и многоцѣннн · сѣсѹдн цр(ь)ковнн ва простнє прѣтвараемн и не тачню љнцѣ · и рѣкн ньплъннше се · хр(н)стннанскнє · крѣвн нь и морскнє влѣнн потрѣвѣнешѣ · и с(вє)тѣїє · монастири · и в(а)сѣ ц(а)рствѹющн градъ кончнномѹ запѣщѣннню прѣдають · || (62а) и вѣлнкѹ цр(ь)ковь · прѣмѹдростнн б(о)жннѹ слова нѣ ннєнже сѣставленнє саамъ г(осподъ) и с(ѹ)S(ь) х(рнсто)сѣ и агг(е)ли его · поспѣшьствовашѣ · вѣлнкѡмѹ и ѹстинїанѹ и сѣи ѹбо вѣлнкн · храмъ · восквѣрнншѣ беззаконнн и мѣчїен · прѣтвараю[ѣ] прѣдѣлн же ва ннєн малнє · цр(ь)квн иже нѣ в(а)сакн днѣ с(вє)тыннмъ храамн разенваю[ѣ] · ва ннѣх[ъ] же свѣри поставляю[ѣ] и многа инаа злаа сатвараю[ѣ] · бѣззаконнн нѣже нѣмошно · словѡмъ сказати ц(а)рство бл(а)гочастннкоє таиноє и беззаконноє · сатвараю[ѣ] от[ъ] како · сътрѣпє зѣмля такова како сл(ь)нцѣ сїатн · нѣ прѣста · како лѹна нѣ прѣложи се ва крѣвь · како ѕвєздн · нѣ спадѡшѣ како лнѣвнє · от[ъ] како првн ва ц(а)рѣх(ь) константннѣ нѣ под[ъ]внже вл[а]д[н]чннцѹ б(огородн)цѹ и в(а)сѣх(ь) · с(вє)тнх(ь) ѹм(о)лнтн от[ъ] людѣх[ъ] сѣгрѣшьшнх[ъ] · и ѹставнтн такоvn · гннєвь сѹда б(о)жннѹ · такоже н(н)ннѹ видѣтн нєс(тѣ) ц(а)рствѹющїи градъ · попраанъ · и разкѡпан[ъ] · и пожѣжен[ъ] огннємъ в(а)сѣмъ бл(а)гочастнннмъ жалостно и слзам[ъ] достоинно · видѣннѣ · такоже · виноградъ видѣннѣмъ нєс(тѣ) · єгоже ѡзѡба вѣпарь днвн нз лѹга прншадѣ · не тачню єднн[ъ] саамн тѣ ц(а)рствѹющн град[ъ] · нѣ многнє бл(а)гочастнннє државн и ц(а)рствннѹ многаа грѣньскоє · и бльгарскоє · и ср(ь)бскоє и ѣрванаскоє || (62б) и босанскоє · и прѣжде снх[ъ] зїемлю ѡбїєтованнѹ и с(вє)тн град[ъ] ієр(ѹ)с(а)л(н)мъ · и ва ннємъ цр(ь)ков(ь) с(вє)та с(вє)тнх(ь) ва свонх[ъ] трѣбннкъ · прѣтворншѣ тачню нѣ смѣю[ѣ] прнкоснѹтн се вѣлнкѡн цр(ь)квн с(вє)т(а)го васкрєнїа · г(о)с(под)нѹ · ндѣже нєс(тѣ) грѡбъ г(о)с(подь)нѣ частннх[ъ] · · · · ·

Ва вкрєснн же днѣ тѹ поповн православнон · съ патрїархомъ слѹжбѣ[ѣ] лнтѹргню свѣт же н(є)б(є)сна огннѹ тамо ѡбрѣтаю[ѣ] на грѡбє г(о)с(под)нн и нѣпод(о)бнѣ · зѣмлномѹ огню · нѣ свѣтлѣ · село и крас(а)нѣ тако кїноварь · послают же того огннѹ и сѣлтаанѹ єгѹп(а)тскомѹ за єже знатн єго прѣд нашнмъ огннємъ того радн бѡет се кончнномѹ · потрѣбленнню прѣдати м(а)т(є)рь цр(ь)квямъ · васкр(ь)сѣнннѹ свѣтѣ жнвѡтворѣща · грѡба · и прочѣє цр(ь)квн и престолн патрїархскнє · православнонх[ъ] от[ъ] сѣго же надѣждѹ нмаамн · тако по д'ѡволеннємъ на казанн нашѣго сагрѣшѣнннѹ пакн в(а)сѣслнн б(о)гѣ погрѣбеннѹ нскрѹ бл(а)гочастннѹ ва тмє злочастнннх[ъ] властїн · пакн важежѣ[ѣ] и попалн[ѣ] злочастнннх[ъ] · нсламлѣнє · ц(а)рство такоже трнннє и просвѣтн[ѣ] · свѣтѣ бл(а)гочастннѹ пншѣ[ѣ] бо тако рѹскн род[ъ] нсламла повѣдн[ѣ] и сѣдмохлмнаго · прнмнн[ѣ] и ва ннєм[ъ] вац(а)рнт се · · · · ·